

**POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE**

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra společenských věd

## **Psychologie oběti**

*Bakalářská práce*

**Psychology of victim**

**Bachelor thesis**

VEDOUCÍ PRÁCE

**Mgr. Ludmila FONFEROVÁ, Ph.D.**

AUTOR PRÁCE

**Barbora MIŠNEROVÁ**

PRAHA

2023

## **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Odoleně Vodě, dne 13.3. 2023

Barbora Mišnerová

## **Poděkování**

Mé velké poděkování patří především mé vedoucí práce, profesorce Mgr. Ludmile Fonferové, Ph.D. za odborné rady, pomoc a ochotu při zpracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat oběma respondentkám, které byly natolik odvážné se podělit o svůj příběh a pomoc tak k sestavení praktické části. V neposlední řadě mé díky patří rodině, přátelům a partnerovi, za jejich obrovskou podporu a trpělivost.

## **ANOTACE**

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou psychologie oběti ve spojitosti s fenoménem domácího násilí, zaměřeného na proces prožívání a vyrovnávání se obětí s viktimizací. Jejím cílem je vytvořit soubor relevantních poznatků o sociálních a psychologických aspektech o této problematice. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se soustřeďuje na představení pojmu psychologie oběti, viktimizace jako psychosociální krize a problematice domácího násilí společně s jeho dopady. Praktická část se věnuje výzkumnému šetření, zaměřující se na bezprostřední a dlouhodobé dopady domácího násilí na oběť, a jenž vzniklo na základě rozhovoru s reálnými oběťmi. Výsledkem jsou data, které přináší vhled do prožívání a dopadů obětí během domácího násilí.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

psychologie oběti, oběť, trestný čin, viktimologie, viktimizace, domácí násilí, trauma, krize

## **ANNOTATION**

This bachelor thesis deals with the issue of the psychology of victim in connection with the phenomenon of domestic violence, focused on the process of experiencing and coping with victimization. Its aim is to create a set of relevant knowledge about the social and psychological aspects of this issue. The work is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part is focused on introducing the concept of the psychology of victim, victimization as a psychosocial crisis and domestic violence along with its effects. The practical part is devoted to a research investigation, focusing on the immediate and long-term effects of domestic violence on the victim, and which was created on the basis of an interview with real victims. This results to data that provides insight into the experiences and impacts of victims during domestic violence.

## **KEYWORDS**

psychology of victim, victim, crime, victimology, victimisation, domestic violence, trauma, crisis

# OBSAH

|                                                            |    |
|------------------------------------------------------------|----|
| ÚVOD.....                                                  | 7  |
| TEORETICKÁ ČÁST.....                                       | 9  |
| 1. PSYCHOLOGIE OBĚTI .....                                 | 9  |
| 1.1 Základní pojmy .....                                   | 9  |
| 1.2 Vymezení a předmět psychologie oběti.....              | 10 |
| 1.3 Viktimologické hledisko .....                          | 12 |
| 1.3.1 Oběť trestného činu.....                             | 12 |
| 1.3.2 Viktimizace .....                                    | 13 |
| 1.3.3 Viktimnost.....                                      | 15 |
| 2. VIKTIMIZACE JAKO PSYCHOSOCIÁLNÍ KRIZE.....              | 15 |
| 2.1 Ego-obranné mechanismy .....                           | 16 |
| 2.2 Fáze prožívání újmy.....                               | 17 |
| 2.3 Trauma a jeho následky.....                            | 18 |
| 2.4 Zpracování traumatu.....                               | 19 |
| 2.5 Posttraumatický růst .....                             | 20 |
| 3. DOMACÍ NÁSILÍ .....                                     | 20 |
| 3.1 Vymezení pojmu domácí násilí .....                     | 20 |
| 3.2 Znaky domácího násilí .....                            | 23 |
| 3.3 Formy domácího násilí.....                             | 23 |
| 3.4 Typologie domácího násilí .....                        | 25 |
| 3.5 Varovné signály .....                                  | 26 |
| 3.6 Cyklus domácího násilí .....                           | 27 |
| 3.7 Násilná osoba .....                                    | 28 |
| 3.8 Oběti domácího násilí .....                            | 30 |
| 3.8.1 Ženy jako oběti.....                                 | 30 |
| 3.8.2 Muži jako oběti .....                                | 31 |
| 3.8.3 Děti jako oběti.....                                 | 32 |
| 4. DYNAMIKA PROŽÍVÁNÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....                 | 33 |
| 4.1 Bezprostřední dopady.....                              | 33 |
| 4.1.1 Ego-obranné mechanismy a domácí násilí .....         | 33 |
| 4.2 Dlouhodobé dopady.....                                 | 34 |
| 4.2.1 Sekundární viktimizace u obětí domácího násilí ..... | 34 |
| 4.2.2 Posttraumatická stresová porucha.....                | 35 |
| 4.2.3 Syndrom týrané ženy.....                             | 37 |
| 4.3 Fáze nové životní rovnováhy .....                      | 39 |

|                                              |    |
|----------------------------------------------|----|
| PRAKTICKÁ ČÁST .....                         | 41 |
| 5. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ .....                    | 41 |
| 5.1 Cíl a metody .....                       | 41 |
| 5.2 Výzkumný problém a výzkumné otázky ..... | 41 |
| 5.3 Popis vzorku a hledání respondentů ..... | 41 |
| 5.4 Tazatelské otázky .....                  | 42 |
| 5.5 Průběh šetření .....                     | 43 |
| 6. KAZUSTIKA 1 - ZUZANA .....                | 44 |
| 7. KAZUSTIKA 2 – MICHAELA .....              | 45 |
| 8. ANALÝZA DAT .....                         | 47 |
| 9. SHRNUÍ VÝSLEDKŮ .....                     | 51 |
| ZÁVĚR .....                                  | 54 |
| SEZNAM LITERATURY .....                      | 56 |
| PŘÍLOHY .....                                | 59 |
| Příloha č.1: Rozhovor - Zuzana .....         | 59 |
| Příloha č.2: Rozhovor - Michaela .....       | 61 |

## ÚVOD

Současný rostoucí zájem o oběti trestných činů souvisí s faktem, že projevy agrese se stávají čím dál častější, promyšlenější a latentnější. Registrace potřeb obětí trestných činů a posun v jednání s nimi je nutný u všech orgánů činných v trestním řízení, stejně tak jako u dalších osob vstupujících do kontaktu s nimi. Problematikou traumatizace obětí TČ se zabývá psychologie obětí, z hlediska které lze viktimizaci chápat jako krizi ohrožující jádro člověka.

Dopady traumatizují události jako je domácí násilí, se nepochybně nesou s člověkem po celý zbytek života, ať už ve větší či menší míře, a tak je snaha o porozumění a pomoci oběti z okolí více než potřebná. Ačkoliv se jedná o velmi citlivé a nesnadné téma, každý projevový zájem či příspěvek může pozitivně přispět a otevřít širší debatu mezi obyčejnými lidmi, kteří doposud tomuto jevu nevěnovali dostatek pozornosti.

Domácí násilí je fenomén, se kterým bojuje společnost téměř odjakživa, avšak jeho obětem se po dlouhou dobu nevěnovala pozornost. Období prožívání a vyrovnávání se s vzniklým traumatem, představuje pro oběť dlouhou a složitou cestu, která pokud nebude zpracována správně, může oběť ovlivnit po zbytek života. Z tohoto důvodu je předmětem mé bakalářské práce nahlédnutí do problematiky psychologii obětí v souvislosti s domácím násilím. Jsem toho názoru, že náhled do této problematiky ze strany oběti a především do jejího prožívání, je velmi přínosné pro praxi, především při zacházení s oběťmi, jak pro odborníky, tak laiky. Mé zaměření směřovalo především k obětem ženám, kterým jsem věnovala i praktickou část. Ačkoliv obětí domácího násilí se může stát kdokoli, ženy stále drží pomyslné první příčky v četnosti obětí.

Cílem této bakalářské práce je vytvořit soubor relativních poznatků o sociálních a psychologických aspektech psychologie obětí, zaměřeného na proces prožívání a vyrovnávání se s viktimizací ve spojitosti s domácím násilím

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Struktura teoretické části se soustřeďuje do kapitol, které pojednávají o psychologii obětí, viktimizací jako psychosociální krizi, domácím násilím a následně dynamice prožívání domácího násilí s jeho dopady.

Praktickou část jsem věnovala výzkumnému šetření, jehož cílem bylo získat a analyzovat psychologicky relevantní poznatky k tématu dopadů domácího násilí na prožitek oběti v bezprostředním a dlouhodobém měřítku, které odpovídá na výzkumnou otázku, jaké dopady mělo domácí násilí na jeho oběti. Výzkumné šetření se zaměřuje na ilustrativní kazuistiky, jejichž cílem je představit bezprostřední a dlouhodobé dopady domácího násilí obětí na jejich život. Ačkoliv se problematice domácího násilí věnuje již velká řada výzkumů, zabývání se právě prožíváním obětí má dle mého stále velký význam. Fáze a charakteristiky

domácího násilí bývají pro mnoho obětí velmi podobné, avšak to, co je od sebe odlišuje a dělá specifickými, je právě ten, kdo jej prožívá.

# TEORETICKÁ ČÁST

## 1. PSYCHOLOGIE OBĚTI

### 1.1 Základní pojmy

Pro upřesnění a lepší orientaci v mé bakalářské práci, uvádím na začátek pojmy, které jsou pro téma stěžejní.

#### PSYCHOLOGIE OBĚTI

Psychologii oběti lze obecně definovat jako „*odvětví psychologie zabývající se prožíváním, vyrovnáváním a dopady traumatické události na oběť*“.

#### VIKTIMOLOGIE

Čírtková definuje viktimologii jako „*nauku o obětech, která „zkoumá vědeckým způsobem oběti trestných činů. Zajímá ji, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se spolupodílí na interakci v průběhu trestného činu.*“<sup>1</sup>

Holcr naopak uvádí, že viktimologie je „*kriminologickou disciplínu, která zkoumá osobnost oběti, její úlohu při vzniku a v samotném průběhu viktimizace, dále její roli při odhalování a objasňování viktimizace, následky viktimizace a možnosti její prevence.*“<sup>2</sup>

#### VIKTIMIZACE

Na proces viktimizace lze nahlížet z viktimologického a psychologického hlediska:

- **Viktimologické hledisko:** „*Proces, kdy se z potencionální oběti stává oběť skutečná.*“
- **Psychologické hledisko:** „*Psychosociální krize, je brána jako reakce na vnější události, kdy je jedinec neschopen tyto události zvládnout, čelit jim s uplatněním svých obvyklých adaptačních mechanismů a dřívějších zkušeností.*“

#### KRIZE

Gerald Caplan uvádí, že: „*krize vzniká, když se člověk na cestě za důležitými životními cíli setká s takovou překážkou, kterou v určitém čase není schopen*

---

<sup>1</sup>VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. str. 9

<sup>2</sup>SVATOŠ, Roman: *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN: 978-80-7380-389-6. str. 53-54

*překonat obvyklými metodami řešení problémů. Pak nastane období dezorganizace a zmatku.*<sup>3</sup>

Kolitzus a Feuerlein uvádějí následující definici: „*Krise je v krátkém čase vyostřující se situace, v níž postižený již není schopen překonat a pomocí vlastní strategie zvládnout vnější nebo vnitřní zátěže.*“<sup>4</sup>

Vodáčková ve své knize popisuje krizi jako „*situaci, která je subjektivně ohrožující a má velký dynamický náboj, potenciál změn. Kdyby nebylo krize nebylo by možné dosáhnout životního posunu neboli zrání.*“<sup>5</sup>

## TRAUMA

Pro účely této práce jsem se rozhodla zaměřit na definici psychického trauma.

Hartl ve svém Psychologickém slovníku definuje psychické trauma jako „*psychické poškození, duševní úraz, který má za následek funkční poruchy, někdy i organické změny.*“<sup>6</sup>

Paulík popisuje trauma jako „*silný stres, který na jedince významně zapůsobí a často přináší dlouhodobé či trvalé následky.*“<sup>7</sup>

Vágnerová tvrdí, že trauma je „*náhle vzniklá situace,, která má pro jedince výrazně negativní význam, vede k určitému poškození nebo ztrátě.*“<sup>8</sup>

### 1.2 Vymezení a předmět psychologie oběti

Psychologie (z řeckého psyché – duše a logos – věda, nauka), je společenská věda zabývající se lidskou psychikou, jednáním (chováním) a prožíváním, s cílem porozumět, předvídat a formulovat je. Samotná psychologie se objevuje na pomezí několika dalších věd, jako jsou např. přírodní, humanitní, společenské vědy či filozofie.

Vzhledem k širokému zájmu, dělíme v rámci jednotného oboru psychologii do tří základních skupin neboli disciplín:

- 1) Základní (teoretické psychologické) disciplíny** – mají obecný charakter a jsou zaměřeny na získávání obecných poznatků. Řadíme

<sup>3</sup> PEŠKA Ivan. Jak můžeme pomoci lidem v psychické krizi. [online]. Psychiatrická klinika FN Brno, 2004. Dostupné z: <https://www.internimedicina.cz/pdfs/int/2004/03/08.pdf>

<sup>4</sup> KLIMPL, Petr. Psychická krize a intervence v lékařské ordinaci. Praha: Granada publishing, 1998. ISBN 80-7169-324-3. s. 29

<sup>5</sup> VODÁČKOVÁ, Daniela. Krizová intervence. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-1704-6. s. 27

<sup>6</sup> HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-262-0873-0. s. 776

<sup>7</sup> PAULÍK, Karel. Psychologie lidské odolnosti. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2959-6. s. 240

<sup>8</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.

sem obecnou psychologii, psychologii osobnosti, vývojovou psychologii, sociální psychologii a psychopatologii.

- 2) **Speciální (teoretické psychologické) disciplíny** – mají specifický předmět zkoumání, jsou odvozeny od základních a aplikovaných disciplín. Patří sem např. zoopsychologie, srovnávací psychologie, psycholingvistika, biologická psychologie, psychometrika, psychodiagnostika aj.
- 3) **Aplikované (psychologické) disciplíny** – souvisí s oblastí společenské praxe a je možno je uplatňovat v konkrétních oblastech lidské činnosti. Jejich počet stále roste. Příkladem jsou pedagogická psychologie, klinická psychologie, psychologie práce, poradenská psychologie, psychologie sportu, psychologie reklamy, vojenská psychologie, forenzní či policejní psychologie.

V souvislosti s tématem mé práce je důležité si přiblížit již zmiňovanou aplikovanou disciplínu forenzní a policejní psychologie. Forenzní psychologie je disciplína uplatňovaná v soudní praxi, využívána při řešení psychologické pozadí páčání, vyšetřování a nápravy kriminálního jednání, výslechu apod. Policejní psychologii rozumíme uplatňování psychologických přístupů, hledisek a poznatků v policejní branži. Zabývá se chováním a prožíváním lidí v situacích, v nichž jde o zajišťování zákonnosti, veřejného pořádku a bezpečnosti.<sup>9</sup>

S těmito disciplínami souvisí nauka, kterou nazýváme **viktimologie**, jenž stojí na pomezí psychologie a kriminologie. Prolnutí policejní psychologie a viktimologie, lze spatřovat v jejich společném předmětu, tedy oběti. Blíže bude viktimologie a její zájem představen v nadcházející podkapitole.

Problematika obětí a zájem společnosti patří mezi oblast, jejíž rozvoj nemá velmi dlouhou historii. Dříve byla pozornost a její odborníci soustřeďováni spíše na ochranu společnosti před pachateli a otázky spojené s nimi. Význam obětí, jejich zájem a potřeby tak byly částečně upozaděné. V současné době se však situace mění a oběti se začali dostávat do celosvětového zájmu. Problematika prožívání a dopady traumatizující události na oběť začala otevírat diskuze mezi odborníky, a tím nám pomohla nahlédnout do procesu, kterým si oběť prochází.<sup>10</sup>

Vyrovňávání se s viktimizací na emocionální úrovni, je problematika, kterou se zabývá psychologie obětí. V současné době není psychologie obětí však považována jako samostatný obor, nýbrž jako součást jiných základních a specifických disciplín. Úzce spjata je s policejní a forenzní psychologií, její prvky najdeme také v řadě odvětví jako jsou např. psychologie osobnosti, sociální psychologie, psychopatologie či nejnovější psychologie krizí a mimořádných událostí.

---

<sup>9</sup> ČÍRTKOVÁ Ludmila. Policejní psychologie – 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-581-4. str. 42

<sup>10</sup> VELIKOVSKÁ Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. str. 7

### 1.3 Viktimologické hledisko

Pomyslný rámec psychologii oběti udává viktimologie. Rozdíl však můžeme spatřovat v úhlu pohledu obou těchto disciplín, kdy psychologie oběti klade důraz zejména na psychologickou stránku oběti. Viktimologie naopak oběť uchopuje více ze široka a řeší tak tuto problematiku z více úhlů.

Základní oblasti, kterými se viktimologie zabývá jsou převážně:

- osoba oběti (její biologické, psychické a sociální vlastnosti),
- vztahy mezi obětí a pachatelem,
- proces viktimizace (zejména role oběti v něm),
- role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci,
- pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a rehabilitace,
- ochrana občanů před viktimizací.

Velký přínos přináší také viktimologie skrz viktimologické výzkumy, které nám poskytují informace o skutečných trendech kriminality a o trendech oznamování trestných činů oběťmi. Narozdíl od např. policejních statistik či jiných studií, které se snaží zachytit stav kriminality, viktimologické výzkumy dokáží lépe zaznamenat údaje týkající se latentní neboli skryté kriminality (např. sexuálně motivované trestné činy, domácí násilí, drobná majetková krádež aj.). Informace, které sami oběti poskytnou, mohou sloužit k lepší prevenci kriminality a efektivní pomoci právě osobám, kterých se kriminalita dotkla či přesahuje až do legislativy. Nevýhodu však může být, že tyto výzkumy nepokrývají zpravidla všechny věkové skupiny či se omezují jen na některé trestné činy.

#### 1.3.1 Oběť trestného činu

Oběť představuje v psychologii oběti a viktimologii klíčový pojem T. Silverts a J. Schneider definovali oběť jako „*osobu nebo organizaci, jež je deliktem ohrožena, poškozena nebo zničena*“. Užší pojetí pak zvolila M. Vágnerová, která za oběť trestného činu popisuje „*fyzickou osobu, která trestným činem utrpěla újmu na životě, zdraví, majetku nebo jiných právech*“.<sup>11</sup>

Když se zaměříme na oblast českého práva, můžeme však narazit společně s pojmem oběti i na pojem poškozený. Zákon č. 45/2013 Sb., o *obětech trestných činů* (dále jen Zákon o obětech) uvádí v §2 odst. 2., že „*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil*“. A dále pak dodává v § 3 „*Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti*

---

<sup>11</sup> VELIKOVSKÁ Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. str. 14

*poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich“.*

Zákon č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním neboli trestní řád, nám pak v § 43 odst. specifikuje pojem poškozeného, jímž se myslí „ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil“.

Stručněji řečeno, obětí se zamýšlí pouze fyzická osoba a trestná je v tomto případě i příprava trestného činu. Naopak poškozený je chápán nejen jako fyzická, ale i právnická osoba a trestný čin v tomto případě již musí být dokonán.

České právo nám zavádí ještě specifickou skupinu obětí jimiž jsou tzv. zvlášť zranitelné oběti. Tyto oběti také mohou být zvláště náchylné k prohloubení prožívaného stresu a citového zranění v důsledku samotné účasti v trestním řízení, např. při výslechu. Zákon o obětech vymezuje několik skupin zvlášť zranitelných obětí:

- děti, tj. oběti mladší 18 let,
- osoby vysokého věku nebo hendikepované osoby
- oběti trestného činu obchodování s lidmi nebo trestného činu teroristického útoku,
- oběti trestného činu znásilnění, týrání svěřené osoby a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí,
- oběti trestného činu v sexuální oblasti, trestného činu zahrnujícího nátlak, násilí nebo pohrůžku násilí, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběti trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je zde zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy.<sup>12</sup>

Je důležité zmínit, že obětí se v dnešní době nemusí zamýšlet pouze jedinec, jemuž byla způsobena újma na základě trestného činu. Řada odborníků tento pojem rozšiřuje a do skupiny obětí tak zařazuje osoby, které jsou do života přímé oběti určitým způsobem zainteresovány (např. děti, rodinní příslušníci, partneři), a které stejně tak jako oběti, mohou nést společně následky s obětmi. Tímto pohledem se nám tak předmět jak psychologie obětí, tak viktimologie dostává do širšího měřítka.

### 1.3.2 Viktimizace

Důležitý proces, který nám propojuje viktimologii a psychologii obětí, nazýváme viktimizace.

Z viktimologického hlediska se jedná o děj poškozování a způsobování újmy oběti trestného činu, který je složitější, než se na první pohled může zdát. Viktimizace začíná, ale zpravidla nekončí vlastním útokem na oběť. Důsledky

---

<sup>12</sup> Policie.cz: Pomoc obětem TČ – Zvlášť zranitelné oběti [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

spáchaného činu, jsou provázeny řadou dalších zraňujících událostí.<sup>13</sup> Tedy újma oběti nepramení pouze ze spáchaného činu, ale zasahuje i velké množství faktorů, ať už sociálního či psychického rázu.

Základním dělení viktimizace představuje 2 (někde se uvádí 3) fáze, kterými jsou primární, sekundární a terciální viktimizace.

**Primární viktimizace** nastává bezprostředně po spáchání trestného činu a jedná se o újmu způsobenou pachatelem. V této fázi zároveň vznikají tzv. primární rány. Primární rány lze rozlišit na fyzickou újmu (např. narušení fyzické integrity, lehká zranění, těžké ublížení na zdraví či usmrcení), finanční újmu (např. poškození či ztráta majetku, ušlý zisk, náklady na úzdravu) a emocionální újmu (projevují se v prožívání oběti).

**Sekundární viktimizace** nastává v návaznosti na ukončený trestný čin a projevuje se především v psychologické rovině. V tomto případě lze říci že člověk se stává „znovu-obětí“, a to v důsledku nevhodného zacházení s obětí ze strany orgánů činných v trestním řízení, nejbližšího okolí (přátel, rodiny, sousedů) či médií. Zde mluvíme o tzv. sekundárních ranách, které spatřujeme ve třech rovinách, a to pocitu nespravedlnosti (např. průtahy v průběhu soudního jednání a vyšetřování, shovívavé tresty pro pachatele, přesouvání viny na oběť a zpochybňování její újmy či vyčítání jejího chování), pocitu nedůstojnosti (např. zpochybňování pozice oběti, jak ze stran orgánů činných v trestním řízení či okolí, který vede k pocitu ponížení, zkoumání věrohodnosti oběti, zveřejňování citlivých faktů, šíření nepravdivých informací) a pocitu izolace (nedostatečná informovanost oběti o jejích právech a možnostech, označení oběti za spoluviníka, pocit neobjektivitu a necitlivosti, ze stran médií může docházet k pronásledování oběti a naopak z okolí k velmi otažitému přístupu a vyhýbání se kontaktu s ní). Sekundární rány mohou mít často na oběť mnohem silnější dopad než ty primární.

Poslední fáze, neboli **terciální viktimizace**, vzniká působením primární a sekundární viktimizace a má dlouhodobé následky. J. Sochůrek uvádí že terciální viktimizace je chápána jako „*trvalá změna psychiky, životní linie nebo životního programu poté, co se člověk stal obětí trestného činu nebo jiné nepříznivé události.*“<sup>14</sup> Často je spojena se vznikem traumatu, způsobené v následku trestného činu, či se samo obviňováním.

Za zmínku stojí také problematika **reviktimizace** neboli opakované stávání se obětí trestného činu, v tomto případě mluvíme též o mnohonásobné oběti. Reviktimizace je často popisována ve spojitosti s jedním časovým obdobím. V této souvislosti se mluví taktéž o tzv. teorii predestinované oběti neboli oběti, která má vysokou viktimnost. Jednoduše řečeno pro pachatele působí jako „snadný terč“ a tak se stává opakovanou obětí.

<sup>13</sup> ČÍRTKOVÁ Ludmila. *Policejní psychologie – 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Vykladatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-581-4. str. 214

<sup>14</sup> VELIKOVSKÁ Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. str. 82

### 1.3.3 Viktimnost

Disponovanost či předpoklady jedince nebo skupiny stát se obětí trestného činu, nazýváme viktimnost. Obětí trestného činu se může stát každý, avšak existují určité činitele, které zvyšují riziko viktimnosti jedince. Může se jednat jak o chování, soubor vlastností a charakteristik, návyky či životní styl lidí. Obecně tyto činitele nazýváme jako viktimogenní faktory, jimiž jsou např:

- **profese** (viktimnost často souvisí s povoláním, který jedinec vykonává a v této souvislosti hrozí vyšší riziko spáchání trestného činu pro příslušníky policie, strážným či např. taxikářům a prodávacům),
- **věk** (významný viktimogenní potenciál mají např. senioři či mladí lidé)
- **psychické vlastnosti** (existují určité lidské vlastnosti jako např. agresivita verbální či brachiální, lehkomyšlnost, dobrodružnost, důvěřivost, které mohou vést k většímu předpokladu stát se obětí),
- **sociální charakteristiky** (není překvapením, že to v jakém prostředí se pohybujeme má vliv i na naši viktimnost, příkladem může být příslušnost k minoritě, odlišující se chování, mentální retardace, závislost aj.).

Mezi viktimogenní faktory patří i viktimogenní situace. Jedná se o místa či časové okamžiky, s nimiž je spojeno větší riziko ohrožení. Obecně jsou dnes za viktimogenní lokality nejčastěji považovány oblasti, které:

- leží v blízkosti velkých aglomerací s levnými byty, ve kterých žije velké množství svobodných nezaměstnaných mužů,
- jsou spojeny hustou sítí veřejných dopravních prostředků nebo jsou těmito prostředky snadno dostupné,
- nejsou protkány sousedskými vztahy,
- jsou sociálně nepřehledné,
- jsou pravidelně opuštěny svými uživateli.<sup>15</sup>

Snaha vyhýbat se místům či situacím, kdy se mohu stát obětí trestného činu není však vždy jednoduchá. Je pochopitelné, že anonymní, špatně přehledná a osvětlená místa lákají pachatele trestné činnosti více než místa jiná, a tak je zde důležitá prevence. Avšak existují trestné činy, jako například násilí v rodinách, kterým se člověk vyhýbá jen ztěžka, jelikož se odehrávají v prostředí, které je člověku vlastní, a kam se pravidelně vrací.

## 2. VIKTIMIZACE JAKO PSYCHOSOCIÁLNÍ KRIZE

Dopad viktimizace na život jedince má více stránek. Psychologickou stránkou řeší již zmiňovaná psychologie oběti. Na viktimizaci tak nahlíží jako na závažnou psychosociální krizi. L. Čírtková tento pojem popsala jako „*zážitek vyznačující se bezmocí a vlastní neschopností, pochybováním o sobě samém a výčitkami,*

---

<sup>15</sup> VELIKOVSKÁ Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. str. 67

*ztrátou či oslabením seberegulačních funkcí – navenek se projevuje emocionální až afektivní labilitou, intenzivním strachem, negativní exkluzivitou, a především ztrátou schopnosti se rozhodovat a podle toho konat“.<sup>16</sup> Gerald Caplan dodává, že psychosociální krize, „vzniká, když se člověk na cestě za důležitými životními cíli setká s takovou překážkou, kterou v určitém čase není schopen překonat obvyklými metodami řešení problémů. Pak nastane období dezorganizace a zmatku s mnohými a marnými pokusy o řešení“<sup>17</sup>*

Během tohoto procesu bývá značně ovlivněna psychická stránka oběti. Osobní identita člověka je silně narušena, a tím může snadno ztratit tzv. své „vlastní já“. Avšak jak se tato ztráta projevuje? Častými projevy mohou být pocity zneuctění, při které oběť ztrácí svou vnitřní duševní rovnováhu. Pocit důvěry bývá ochromen a svět a lidé v něm se začínají jevit jako nepředvídatelní, nesrozumitelní a schopni bezdůvodně škodit. Oběť přichází částečně o svou autonomii. Jedinec se cítí slabý, bezmocný a rozčarovaný, jeho dosavadní náhled na sebe a na okolí se rozpadá. Dostavují se pocity úzkosti, depresivní nálada a vystupňované emoční napětí. Oběť se tak dostává do psychické či psychosociální krize. Je potřeba zmínit, že reakce na krizi a prožívání újmy závisí z velké části na samotné osobnosti jedince, jeho vrozených vlastností a charakteristik.

Reakcí na krizi může dojít i k řadě **psychosomatických symptomů**. Psychosomatika se zabývá otázkou, jaký vliv má lidská psychika na naše tělo a jeho onemocnění a naopak. Jinak řečeno, zkoumá vzájemné působení těla a duše. V návaznosti na traumatické krize, lze vymezovat tři skupiny typických symptomů, s nimiž se se setkáváme. K první skupině patří zvýšené vnitřní napětí, které má za následek poruchy spánku, narušení koncentrace pozornosti, vzrušenost, neklid, úlekové reakce, bolesti hlavy, zvýšení svalového napětí, zvýšený krevní tlak aj. Symptomy úzkosti (strachu) jsou spojeny s tachykardií, dušností, motorický neklidem, nutkavou pracovní aktivitou, nechutenstvím aj. Poslední skupinou jsou symptomy depresivního ladění, které mohou způsobovat dysforickou náladu, pasivitu, ztrátu schopnosti vnímat radost a potěšení, pocity viny, stěhovavé bolesti aj.<sup>18</sup>

## 2.1 Ego-obranné mechanismy

Během psychosociální krize je ohrožena silně osobnost jedince, a aby se předešlo závažnějším zásahům do lidské integrity, dokázal si člověk sám vytvořit tzv. ego-obranné mechanismy. Ego-obranné mechanismy nebo také ego-obranné reakce, poprvé představila Anna Freud (1936). Jedná se o specifické způsoby chování a používáme je v případech, kdy hrozí narušení naší vnitřní psychické rovnováhy. Ego-obranné mechanismy mají chránit naše já,

<sup>16</sup> Tamtéž. str. 88

<sup>17</sup> PEŠKA Ivan. *Jak můžeme pomoci lidem v psychické krizi*. [online]. Psychiatrická klinika FN Brno, 2004. Dostupné z: <https://www.internimedicina.cz/pdfs/int/2004/03/08.pdf>

<sup>18</sup> PEŠKA Ivan. *Jak můžeme pomoci lidem v psychické krizi*. [online]. Psychiatrická klinika FN Brno, 2004. Dostupné z: <https://www.internimedicina.cz/pdfs/int/2004/03/08.pdf>

zachovávat pocit vlastní hodnoty v situacích neúspěchu, selhání, při pocitech viny, studu apod. Dá se říci, že jde o „sebeklamy“, jimiž se nevědomě bráníme poznání pro nás nepříjemných skutečností, a které se „spouští“ automaticky, jelikož jde o přirozený vzorec chování.

V souvislosti s oběťmi trestných činů lze vysledovat například následující ego-obranné mechanismy:

- **popírání** (odmítání/negování nepříjemné situace),
- **potlačení/vytěsnění** (přesunutí nepříjemných myšlenek z vědomí do nevědomí),
- **projekce** (pokus zbavení se negativních rysů tím, že je přisoudím někomu jinému),
- **disociace** (oddělení/odštěpení se od nepříjemné situace),
- **racionalizace** (rozumové odůvodňování/ospravedlňování si nepříjemné situace),
- **reaktivní výtvar** (chování navenek je přesně opačné, než ta reakce, kterou se jedinec pokouší vytěsnit),
- **sublimace** (přesunutí nepříjemných emocí směrem k produktivní činnosti)
- **izolace** (sociální odloučenost od ostatních lidí a vyhýbání se veškerým kontaktům),
- **identifikace** (přisvojování si vlastností druhé osoby) aj.

## 2.2 Fáze prožívání újmy

Každé prožívání újmy má svou dynamiku, v závislosti na tom, jaký obraz skýtá chování a prožívání jedince poté, co se stal obětí trestného činu. Postupné vyrovnávání se s krizí lze rozdělit do těchto fází:

1. **Fáze šoku** – nastává bezprostředně po kriminálním útoku, velmi často lze chování a prožívání oběti popsat jako „ztuhnutí úlekem“.
2. **Fáze nastupující, předběžné adaptace** – oběť se začíná s událostí postupně vyrovnávat, zpracovává prožité trauma a začleňuje je do své osobní historie. Během této fáze dochází u oběti k častým výkyvům nálad a chování. Jedinec se postupně smiřuje se vzniklou situací.
3. **Fáze konečné adaptace** – jedinec v jejím průběhu dospívá ke konečnému zpracování prožitého traumatu, vzpomínky ztrácejí bezprostřední emocionální náboj a jsou integrovány do kontinua prožívání („člověk se znovu sbírá“).

Více podrobněji popisuje fáze vyrovnávání se s krizí švýcarská psychiatrička Elisabeth Kübler-Rossová, která původně vytvořila tento model na základě osob, které byli diagnostikováni smrtelným onemocněním, nicméně později ho aplikovala na jakýkoliv druh osobní ztráty. Souhrn jednotlivých fází se uchytil pod zkratkou DABDA (vychází z prvních písmen anglických slov popisujících jednotlivé fáze). Jednotlivými fázemi jsou:

1. **Popírání** (D – denial) – v této fázi dochází k prvotnímu šoku. Jedinec se odstříhne od vnímání reality, vnitřně se uzavře a odmítá se smířit se situací. Typické věty v této fázi pak mohou znít „To není možné“ – „To musí být omyl“.
2. **Hněv/agrese** (A – aggression) – „Proč já? To není fér?“ – „Jak se to mohlo stát“. Člověk si již uvědomuje, že v popírání dál nemůže pokračovat a přichází zatrpkllost, naštvanost na celý svět. Může se projevit také obviňováním sebe či okolí.
3. **Smlouvání** (B – bargaining) – „Udělám cokoli, abych to zvrátil“. Tato etapa zahrnuje naději, že jedinec nemůže ovlivnit průběh událostí, získat čas, oddálit či odložit následky.
4. **Deprese** (D – depression) – Člověk je obklopen negativními myšlenkami, hlubokým smutkem, depresí, pocity strachu, úzkosti a beznaděje. Osoba může být uzavřená, zamlklá a stranit se lidem.
5. **Smíření** (A – acceptance) – V poslední fázi si člověk přijímá vzniklou skutečnost a dochází k psychickému uvolnění, návratu racionality a spolupráci s okolím. Nicméně toto období může ústít do rezignace a beznaděje.<sup>19</sup>

## 2.3 Trauma a jeho následky

Následky viktimizace mohou vyústit ve velmi narušující stav a ovlivnit tak jedince po zbytek života. Je pochopitelné, že každý na krizi reaguje odlišně a to vše se může odvíjet od intenzity činu, kterým byla krize způsobena, stejně tak jako od osobnostních charakteristik oběti či chování jejího okolí. Příkladem může být např. prožití domácího násilí, kdy jedna oběť po ukončení násilí trpí mnohými psychickými komplikacemi a je nutná vyhledat si odbornou pomoc, a druhá oběť, která si prošla zážitkem podobným, se dokáže s dopady vypořádat sama, bez jakékoli pomoci. Následky se tak mohou značně lišit oběť od oběti. Jedním z častých následků viktimizace je trauma.

Každé trauma může způsobit řadu zdravotních komplikací, které se mohou projevit okamžitě, ale také až po určité době. Rozdělit je lze do následujících kategorií:

- **psychické** (nejčastější a zároveň nejhůře rozpoznatelné následky, mohou se objevit ve formě strachu, úzkostí, depresí, vzteku nadměrného vzrušení, emočního otupělosti aj.),
- **fyzické** (od mírnějších poranění po závažné tělesné zranění, postižení či v nejhorších případech úmrtí),
- **sociální** (mohou se projevovat např. ve vztahové či pracovní sféře).

U oběti se může projevit také řada poruch, psychosomatických onemocnění, neuróz, poruchy příjmu potravy, závislosti, poruchy osobnosti, sebepoškozování, suicidální (sebevražedné) myšlenky aj. Je potřeba brát na vědomí, že různé

---

<sup>19</sup> VELIKOVSKÁ Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. str. 91-92.

scénáře mohou vést k různým efektům, a jeho psychické dopady představují nejširší skupinu důsledků viktimizace.

Jedinec po prožití závažně stresové události může projít tzv. akutní reakcí na stres, tedy reakcí, která přichází v těsné blízkosti po silném zážitku. Jedná se o přechodnou poruchu, která bývá krátkodobého charakteru, zpravidla odeznívá po několika hodinách, avšak výjimečně může trvat i déle např. v řádech dnů. Příznaky se mohou projevit různorodě. Velmi často se osoba dostane do stavu „ustrnutí“, které může být doprovázeno mírnou dezorientací, neschopností chápat podněty, emočním stažením či agitovaností (neúčelným jednáním). Na tento stav může dále navazovat neklid a nadměrně zvýšená aktivita (útěková reakce). Obvykle jsou přítomny vegetativní příznaky panické úzkosti (zrychlená akce srdce, zrychlené dýchání, pocení apod.).<sup>20</sup>

Zpožděná reakce na stres pak může přijít v podobě psychických poruch jakou je např. posttraumatická stresová porucha, která bude blíže popsána v pozdější kapitole.

## 2.4 Zpracování traumatu

Dle Čírtkové si oběť při zpracovávání traumatu prochází třemi fázemi:

1. **Akutní fáze** – jedná se o fázi, pod kterou spadá jak primární viktimizace, tak doba těsně po útoku. Oběť často reaguje emocionálně, přičemž není rozumově schopna posoudit situaci. Psychická dezorganizace se projevuje především neschopností se srozumitelně vyjadřovat, souvisle mluvit a přirozené jsou i poruchy paměti. Tato fáze může trvat v rozmezí několika hodin, ale i dnů až týdnů.
2. **Postakutní fáze** – charakteristické pro tuto fázi je zpracovávání traumatu, kdy oběť potřebuje k nepříjemným zkušenostem zaujmout přijatelný postoj, aby se mohla adaptovat na novou životní realitu. Během postakutní fáze dochází ke střídání dvou extrémních reakcí jedince, kdy jednou z nich je neustálá potřeba udržovat trauma aktuální (mluvit o něm, znovuprožívat ho aj.) a druhou je odmítavý postoj k traumatu a stahování se do sebe. Velikovská dodává, že podobně jako u truchlení pozůstalých, postakutní fáze je pro zpracování traumatu nutná. Časové rozmezí bývá u této fáze velmi individuální (týdny, měsíce, rok).
3. **Fáze nové životní rovnováhy** – fáze závěrečná, kdy se jedinec začne přizpůsobovat novým životním podmínkám. Přestane se považovat za oběť a vyrovnává se s problémy, spojené s prožitým činem. Oběť na trauma sice zcela nezapomíná a občas se negativní pocity spojené s ním

---

<sup>20</sup> Centrum pro rozvoj o duševní zdraví.cz: *Reakce na stres a poruchy přizpůsobení*. [online]. Dostupné z: <https://www.cmhcd.cz/stopstigma/o-dusevnich-nemocech/neuroticke-poruchy/reakce-na-stres-a-poruchy-prizpusobeni/>

mohou vrátit, avšak z velké části se dokáže od traumatu odpoutat a svou pozornost a směřovat do budoucnosti.<sup>21</sup>

Tento proces je pro oběť zcela klíčový, jelikož jeho prožití přispívá k nastolení nové životní rovnováhy a klidu.

## 2.5 Posttraumatický růst

Prožití traumatické události s sebou nese spoustu těžkých změn, avšak současně s nimi lze u některých obětí pozorovat tzv. posttraumatický růst či rozvoj, který může vést k řadě k pozitivním posunům v budoucím životě. Jinými slovy, trauma může s sebou nést jak ztráty, tak zisky. Obecně lze posttraumatický růst spatřovat v těchto oblastech života:

- **vztahy s druhými lidmi** (větší zapojení druhých lidí do vlastního života vnitřního či vnějšího, větší soucítění s jejich potřebami, pocit větší sounáležitost a blízkosti, lepší vyjadřování pocitů směrem ke druhým, věnování větší pozornosti vztahům obecně),
- **nové životní možnosti** (objevení nových oblastí zájmů a příležitostí, zlepšené nakládání s časem, napření vůle k věcem, které je zapotřebí změnit),
- **osobnostní růst** (pocit zvýšené sebedůvěry, lepší zvládání životních obtíží, zvýšená akceptace životního běhu, zvýšení empatie, vcítění se do jiných lidí),
- **ocenění života** (úvaha o podstatných věcech v životě, uznání možností, které nám všem život uděluje),  
**spirituální změna** (porozumění svým duchovním potřebám či druhých osob, větší zájmem o duchovní oblast, někdy i zesílení víry).<sup>22</sup>

## 3. DOMACÍ NÁSILÍ

V návaznosti na téma psychologie oběti, jsem se rozhodla zaměřit na psychologické aspekty oběti spojené v souvislosti s domácím násilím. Domácí násilí je celospolečenský problém, který se vyskytoval ve společnosti odjakživa, avšak pozornost se mu dlouho nedostávala. V dnešní době je debata naštěstí již otevřena, avšak stále existuje velká část obyvatelstva, která před touto problematikou zavírá oči a nebo ji zjednodušuje, což může silně uškodit jejím obětem.

### 3.1 Vymezení pojmu domácí násilí

Domácí násilí je pojem, který je velmi široký a často zaměňován či spojován s pojmy jinými, avšak jemu velmi blízkými. Proto ještě před tím, než se pokusím

---

<sup>21</sup> VELIKOVSKÁ Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8. str. 93-96

<sup>22</sup> Stručně – zdravě.cz. *Posttraumatický růst vs. Závažná situace*. [online]. Dostupné z: <https://www.strucne-zdrave.cz/vztahy/posttraumaticky-rust/>

o vysvětlení jevu jako takového, bych ráda ve zkratce představila ty, které s domácím násilím úzce souvisí.

**Násilí v rodině** můžeme považovat jako termín nadřazený domácímu násilí. Jedná se o „*bezprávně vynucenou nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem resp. členy, popř. jako využívání převahy k vykonávání bezpráví vůči jiné osobě, resp. osobám v rodinném systému*“. Tím nám tedy násilí v rodině nabízí mnohem širší oblast, která však může i „hranice rodiny“ překročit a dotýkat se tak bývalých manželů, nesezdaných páru či homosexuálních partnerů sdílející společnou domácnost, tj. mezi osobami, které vlastní definici rodiny nesplňují.<sup>23</sup>

**Násilí na ženách** (*violence against women*) je opět pojmem širší než domácí násilí a ačkoliv zahrnuje i násilí ze strany partnera, mluvíme v tomto případě o veškerém násilí dopuštěném na ženách který má za následek nebo pravděpodobně povede k fyzické, sexuální nebo psychické újmě nebo utrpení žen, včetně vyhrožování, nátlaku či svévolného omezování a zbavení svobody<sup>24</sup> (např. ženská obřízka či obchodování s „bílým masem“).

**Zneužívání žen, manželek** (woman, wife abuse) nebo rodově podmíněné násilí (gendered based violence), také nelze rovnat přímo s domácím násilím, jelikož víme, že oběťmi nejsou pouze ženy, na kterých se násilí dopouští muž, ale i muži, na kterých se násilí dopouští ženy, či pak ženy na ženách a muži na mužích. Tyto pojmy pak tedy nezahrnují veškeré aspekty domácího násilí.

**Násilí v intimních vztazích** (intimate partner violence, IPV) je termín, který je v dnešní době používán experty často jako synonymum k termínu domácí násilí a lze ho tak považovat jako modernější pojmenování. Avšak i zde nacházíme mezery. Označení „intimní vztah“ nám odkazuje na vztah plný důvěry, či může evokovat existenci sexuálního vztahu, který však nemusí být vždy přítomný, jelikož domácí násilí se odehrává i mezi vztahy, kde žádná intimita v sexuální rovině neprobíhá. Teorie domácího násilí pak tvrdí, že motivace pachatelů u lehčích podob IPV je zcela odlišná oproti motivaci mužů, kteří se dopouští týrání a zároveň motivace domácího násilí je spíše jednosměrný, u lehčích podob IPV pak převažuje bilaterální násilí (oboustranné násilí).<sup>25</sup>

**Domácí násilí** je patologický společenský jev, kterému se pozornost začala věnovat až převážně od 70. let 20. století i přesto, že se rozhodně nejedná o jev ve společnosti nový, avšak dříve se spíše zastával názor, že vyhocené vztahy mezi partnery by se měly držet tzv. „pod pokličkou“, tedy pouze jako soukromá věc.

---

<sup>23</sup> ŠEVČÍK Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. str. 23

<sup>24</sup> Australian governmentant.cz: What is violence against women? [online]. Dostupné z: <https://plan4womenssafety.dss.gov.au/resources/what-is-violence-against-women/>

<sup>25</sup> ČÍRTKOVÁ Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vyklatatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8. str. 29

V každé rodině či partnerském vztahu dochází k hádkám či rozepřím, avšak ne v každém případě se jedná o domácí násilí, a proto je potřeba si samotný termín úžeji vymezit. Již bylo nastíněno, určit jednotnou definici domácího násilí není zrovna jednoduché, jelikož pojem již za dobu ztratil podobu jednoznačnosti a obsahuje velké množství jevů, které na sebe navazují. Ačkoliv každý teoretický přístup kouká na domácí násilí ze svého hlediska, výsledné definice propojují znaky, které jsou pro domácí násilí typické.

Obecně můžeme uvést, že domácím násilím se rozumí násilné chování fyzického, psychického, sexuálního, sociálního či ekonomického rázu, které probíhá mezi osobami žijící ve společné domácnosti, kdy násilná osoba využívá své převahy nad druhou osobou.

Organizace Bílý kruh bezpečí definuje domácí násilí jako „*způsob chování mezi blízkými lidmi (zpravidla intimními partnery), kteří spolu sdílejí společný domov, kdy jeden z nich uplatňuje moc a kontrolu nad tím, co dělá ten druhý.*“<sup>26</sup>

V souvislosti s domácím násilím je důležité zmínit také termín **týrání**, který představuje základní typ a nejzávažnější podobu domácího násilí. Právě týrání je slovo, které se objevuje v právní rovině v návaznosti na domácí násilí a vyjadřuje jeho skutkovou podstatu, jelikož samotný trestní zákoník<sup>27</sup> s pojmem domácí násilí nepracuje. Trestní právo pod pojmem týrání osob rozumí takové jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním, buď s blízkou osobou nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném bytě či domě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobitelné vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy.<sup>28</sup>

Z pohledu domácího násilí je klíčovým znakem týrání asymetrický vztah mezi partnery, ve kterém jednoznačně dominuje tyran. Tyran určuje a ovládá partnerské soužití ve všech jeho dimenzích, oběť se podrobuje, ustupuje. V této souvislosti byla vytvořena tzv. **teorie kruhu moci a kontroly** (the power and control wheel), se kterou přišli autoři projektu „The Domestic Abuse Intervention Project“<sup>29</sup> v 80. letech v Minnesotě, USA. Hlavní myšlenka této teorie shrnuje základní „taktiky“ tyrana, pomocí kterých je druhá osoba ve vztahu

<sup>26</sup> Bílý kruh bezpečí.cz: Co je domácí násilí [online]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

<sup>27</sup> Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění. §199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí: (1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta. 2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo d) páchá-li takový čin po delší dobu. (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo b) smrt.

<sup>28</sup> Právní prosto.cz: Co je a co není trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí v souvislostech domácího násilí [online]. [cit. 22. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/co-je-a-co-neni-trestnym-cinem-tyrani-osoby-zijici-ve-spolecnem-obydli-v-souvislostech-domaciho-nasili>

<sup>29</sup> Projekt byl specificky zaměřen na týrání žen muži.

kontrolována a manipulována. Tento pomyslný kruh popisuje společně s fyzickým a sexuálním násilím také 8 dalších nástrojů (např. izolace, nátlak, emocionální týrání aj.), jak dosáhnout dominance tyrana nad obětí.

### 3.2 Znaky domácího násilí

Jak již bylo zmíněno, ne každý násilný incident v rodině, automaticky spadá pod domácí násilí. Aby se jednalo o domácí násilí musí být naplněny základní definiční znaky.<sup>30</sup>

Odborná literatura se shoduje, že těmito znaky jsou:

- **opakování a dlouhodobost** – jeden útok jakéhokoli rázu nemusí automaticky znamenat výskyt domácího násilí, může to však být jeho začátek,
- **eskalace** - domácí násilí se stupňuje od útoku proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život,
- jasné a nezpochybnitelné **rozdělení rolí** na ohroženou osobu a násilnou osobu - domácím násilím nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu,
- **neveřejnost** - domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi, mimo dosah společenské kontroly.<sup>31</sup>

Výše uvedené znaky lze považovat za základní „pilíře domácího násilí“.

### 3.3 Formy domácího násilí

Spoustě lidem se v souvislosti s domácím násilím vybaví především fyzická újma, která je zprvu viditelná a na okolí působí ze všech ostatních aspektů nejvíce. Avšak domácí násilí má několikero podob a násilní jedinci tak využívají kombinaci všech možných forem, které zpravidla cílí v jeden výsledek a to získat moc a udržet si kontrolu nad druhým.

Ačkoliv forem domácího násilí je mnoho a každý autor je pojímá svým způsobem, lze identifikovat několik základních kategorií. Pro tuto oblast jsem si vybrala rozdělení podle autorů Ševčíka a Špaténkové (2009):

- **Fyzické násilí** – je forma násilí, která je pravděpodobněji nejhrubší a nejzjevnější, při které jedinec využívá fyzické síly nebo její hrozby k zastrašení, poškození či ohrožení jiné osoby. Patří sem široká škála násilného chování např. fackování, mlácení o zeď či o zem, strkání, znehybňování (svazování), škrcení, cloumání, třesení, vytrhávání vlasů či chlupů, pálení, ohrožování zbraní apod. Fyzické násilí bývá často

<sup>30</sup> Jakmile jeden znaků chybí, zvažuje se jiná podoba rodinného problému.

<sup>31</sup> ŠEVČÍK Drahomír, Naděжда ŠPATENKOVÁ a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. str. 38

prvním signálem pro okolí, který může vzbudit povědomí o probíhajícím domácím násilí.

- **Psychické násilí** (psychologické, citové, emocionální) – hlavní záměr tkví ve vyvolání duševního utrpení, úzkosti, bolesti nebo strasti. Přestože je psychické týrání častou formou domácího násilí, mohou některé jeho podoby působit sociálně přijatelné, a tím se stávají obtížněji rozeznatelné a postižitelné. Vzhledem k tomu, že psychické násilí je na první pohled okem neviditelné, obtížně se prokazuje, ale ve svém důsledku může mít daleko horší dopad, zejména na sebeúctu, sebepojetí, sebedůvěru a sebevědomí. Psychické násilí může mít podobu neverbální (např. záměrné ničení oblíbených věcí) a verbální (např. ponižování, slovní napadení, urážení, vyhrožování, zakazování, citové vydírání či soustavná kontrola a podezírání). Dále se může projevovat jako „aktivní násilí“ (např. urážky) nebo „pasivní násilí“, které často páchá větší škody než to aktivní (např. nezáměr, odmítání komunikace).
- **Ekonomické násilí** – zde patří především omezování přístupu k penězům, neposkytování prostředků na společnou domácnost či na děti, absolutní kontrola nad příjmy a výdaji či zatajování finanční situace společné domácnosti. Do této kategorie lze však zařadit i zbavení automobilu pro vlastní potřeby nebo neoprávněné nakládání s majetkem ohrožené osoby.
- **Sociální násilí** – lze sem zařadit využívání dětí a jiných osob jako prostředku nátlaku na ohroženou osobu, zákazy kontaktů s rodinou a přáteli a někdy izolaci – nemožnost setkávat se s jinými lidmi apod. Násilník postupně získává absolutní moc nad ohroženou osobou. Prostřednictvím naprosté kontroly sleduje každý pohyb oběti, uděluje zákazy, příkazy a vyhrožuje. Ze strany pachatele pak může dojít k postupnému odtržení kontaktu oběti od sociálního života.
- **Sexuální násilí** – nejčastější výskyt je spatřován mezi partnery. Avšak nejedná se jen o ženy, rovněž muži jsou oběťmi sexuálního násilí. Sexuální násilí lze vymezit jako nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoli druhu, kdy je jedinec nucen podílet se na nežádoucích a nebezpečných sexuálních aktivitách. V případě sexuálního násilí se nemusí vždy jednat o uspokojení sexuálního pudu, naopak je to účinný nástroj ponížení, pokoření a podrobení druhé osoby.<sup>32</sup>

Může se stát, že v určitých případech se vyskytne pouze jedna forma domácího násilí např. u psychického násilí, kdy se násilný jedinec neodváží na oběť vztáhnout ruku, ale oběť týrá pouze psychicky. Avšak jak již bylo naznačeno,

---

<sup>32</sup> ŠEVČÍK Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. str. 47-51

častá je kombinace všech nebo alespoň některých z výše uvedených forem. Jedním ze zmíněných znaků bylo postupné stupňování intenzity, které pak může vypadat tak, že násilník zprvu na oběť začne vytvářet psychický nátlak či získávat si kontrolu a postupem času, s narůstající tendencí, se může uchýlit k násilí fyzickému.

### 3.4 Typologie domácího násilí

Pro lepší pochopení domácího násilí je potřeba i samotná diferenciací, neboli rozčlenění tohoto fenoménu. Přesná a odborná diferenciací je pak důležitá pro veškeré otázky, které s domácím násilím souvisí a měla by mapovat základní, rozlišitelné obrazy domácího násilí, které se mohou mezi sebou lišit. Ve výsledku nám pak diferenciací nepřináší pouze teoretickou stránku, ale také praktickou.

Existují různé typologie domácího násilí a v kontextu partnerského násilí jsem se rozhodla představit jednu z nejuznávanějších dle M.P. Johnsona ve spolupráci s Joan Kelly (2008).

- 1. Nátlakové kontrolující násilí** (coercive controlling violence, CVC)  
Jde o nejzávažnější podobu domácího násilí, tedy o týrání založeném na fyzickém, psychickém, emocionálním atp. násilí.
- 2. Situační (běžné) párové násilí** (situational couple violence, SCV)  
Jedná se pravděpodobně o nejrozšířenější podobu násilí v partnerských vztazích. Násilí není motivováno uplatňováním moci a kontroly, nýbrž je navázáno na konfliktní situace v soužití páru. Nejedná se tedy o týrání. Násilí může být menší, ale může také eskalovat.
- 3. Separační násilí** (separation insigated violence, SIV)  
Jedná se o násilí vyvolané kolapsem a ukončováním vztahu. Během soužití však k žádnému násilí ani nátlakové kontrole nedochází.
- 4. Vzájemná násilní kontrola** (mutual violence control, MVC)  
Tento vzorec popisuje soužití, ve kterém oba partneři usilují o moc a kontrolu nad druhým a používají k tomu i různé formy násilí. Podle Johnsona jde o vzácně se vyskytující variantu, o které je zatím velmi málo poznatků.
- 5. Násilný odpor** (violent resistance)  
V podstatě se jedná o reakci týrané oběti na incidenty násilí, kdy oběť týrání sama občas sáhne k určité formě násilí. Někdy je odpor myšlen jako „sebeobrana“ a ohrožená osoba k ní může sáhnout např. z důvodu zabránění dalšího násilí ze strany útočníka. Oběť se tak dopouští tzv.

sekundární agrese, jež představuje reakci na agresi primární. Od té oběť opouští v momentě, kdy zjistí, že vede k větší eskalaci tyranova násilí.<sup>33</sup>

### 3.5 Varovné signály

Jedním z problémů domácího násilí je jeho těžká předvídatelnost. Je samozřejmé, že nikdo nevchází dobrovolně do násilného vztahu, oběti většinou netuší, čeho všeho je jejich partner schopen se dopustit a agresor dokáže i velmi dlouho tuto svou stránku skrývat. Avšak to, co se zpočátku může zdát jako ideální vztah a jeho původní „honeymoon phase“, tedy počáteční bezstarostná fáze vztahu plná zamilovanosti, se může postupně překlenout ve vztah plný kontroly a moci jednoho partnera nad druhým.

Jedním ze způsobů, jak se domácímu násilí vyhnout, může být včasné rozpoznání varovných signálů, v angličtině se v dnešní době uchytil termín „red flags“ (v doslovném překladu červené vlajky). Jedná se o prvotní znaky či vzorce chování, které osoba může u agresora rozpoznat, a jež by mohly dotyčného předem varovat, že ve vztahu není něco v pořádku. Tyto znaky mohou být ze začátku vztahu často přehlíženy, anebo např. považovány pouze za projevy velké lásky.

Mezi počáteční „red flags“ mohou patřit:

- **nápadná žárlivost** – projevy žárlivosti mohou zpočátku lichotit, avšak vytrvalá pozornost, jako např. časté kontrolování telefonáty, žárlivá reakce na stýkání se s kamarády je rizikovým faktorem pro zdravý vztah,
  - **omezování kontaktů s přáteli, rodinou, kontrola pohybu** – jde o tendenci přivlastňovat si partnera a dostat ho pod kontrolu,
  - **principiální nesnášenlivost vůči reakci „ne“** – projevuje se především odmítavým přístupem partnera k jakémukoliv vyjednávání a špatné reakci na běžný nesouhlas,
  - **smířlivý postoj k násilí** – tolerance k násilí, která se může zpočátku objevovat v mírných podobách jako je např. lehké strkání či symbolické násilí jako je ničení předmětů a věcí s cílem ublížit,
  - **absence jakéhokoliv nadhledu na problematičnost vlastního chování** – problematický partner odmítá odpovědnost, za své úspěchy viní druhého,
- gaslighting** (citová manipulace a zneužívání) – tento termín vyjadřuje veškerou cílenou emocionální manipulaci, kterou partner pomocí lhaní, protiřečení, znehodnocování či snižování oběti dosahuje destabilizaci oběti, kdy oběť začne trvalým psychickým nátlakem zpochybňovat sama sebe a své činy. Gaslighting může vést k porušení duševního zdraví, snížení sebevědomí a sebedůvěry či depresím,

---

<sup>33</sup> ČÍRTKOVÁ Ludmila. Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8. str. 34

- **sex bez souhlasu** – jakékoliv projevy sexualizovaného násilí by měly varovat. Nucení k intimitám či nechtěným praktikám do zdravého vztahu nepatří. Signalizují nedostatek respektu k druhému, narušují rovnoprávný vztah mezi partnery,
- **cukr a bič** – metoda cukru a biče je často praktikována při výchově dětí, avšak může být uplatněna i na partnerský vztah.. Partner vás bombarduje svou láskou a také vás bičuje zdrcující kritikou, Tyto polohy střídá. Obviňuje a útočí, dramatizuje maličkosti, trestá za ně. Výsledkem je pak permanentní strach a přizpůsobení se.<sup>34</sup>

### 3.6 Cyklus domácího násilí

Ačkoliv každý případ domácího násilí je specifický a mělo by se vždy přistupovat ke každému z nich individuálně, existuje koncept domácího násilí, který popisuje násilí jako cyklus fází, jimiž oběť společně s agresorem prochází. Tyto fáze se pravidelně opakují, navazují na sebe a postupně se střídají, s tím že každá z nich trvá specifickou dobu a čím déle násilný vztah trvá, tím se intervaly fází mění a vzrůstá jejich intenzita.

Cyklus domácího násilí poprvé popsala americká psycholožka Lenore Walker (1979) a rozdělila ho na 4 fáze. Původně se zaměřovala pouze na ženy, avšak dnes je již známo, že tyto fáze platí pro domácího násilí páchané na jakékoliv oběti.

1. **Fáze napětí** - v této fázi „houstne atmosféra“, komunikace mezi partnery je špatná, násilná osoba je podrážděná, nespokojená, všechno neustále kritizuje a devaluje. Agresor hledá neustále záminky k hádce, oběť ponižuje a snižuje svou náklonost. Násilí má spíše podobu pasivní agrese, tedy nedochází k přímé konfrontaci, ale může se objevovat křik, výhrůžky, nadávky, ničení věcí oběti. Ohrožená osoba cítí strach a snaží se předejít či zabránit agresorově chování. Tedy dělá cokoli, aby udržela klid, snaží se vyhovět všem požadavkům, zavděčit se mu, jeho chování si omlouvá, racionalizuje. Zároveň však zvýšené napětí cítí.
2. **Fáze násilí** – jedná se o fázi, ve které propukne násilí, ať emocionálního či fyzického rázu. Násilník rozbíjí věci, zastrašuje, snaží se získat moc a kontrolu nad druhým a zcela ho ovládnout. Dochází k násilným útokům jako je kopání, mlácení, strkání, škrcení, svazování či znásilňování, snaží se tak oběti dát lekci. Oběť je v šoku, zažívá intenzivní pocit strachu, bezmoci a zoufalství. Její sebeúcta se dostane na nulu, disociuje se. Z incidentu si odnáší poranění, často potřebuje lékařskou pomoc a stává se že je přivolána i policie. Tato fáze je plně pod kontrolou násilníka a tím tedy i doba trvání závisí na něm.

<sup>34</sup> Domácí násilí.cz: Varovné signály [online]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/varovne-signaly/>

**3. Fáze usmiřování** – násilník si uvědomuje, že oběť by mohla chtít vztah ukončit, ale nechce nad ní ztratit kontrolu a moc, nechce o ní přijít. Přichází vlna omluv, slibů, že se to již nestane. Oběť ubezpečuje, slibuje, že se změní, prosí o její odpuštění. V této fázi dává opět najevo silnou lásku, lítost a smutek, zavaluje oběť dárky, květiny. Často svádí své násilné chování jako důsledek stresu, snaží se odpovědnost svalit na někoho jiného a pokud tato taktika nefunguje, může se přiklonit k vyhrožování sebevraždou, sebepoškozováním apod. Pod takovýmto tlakem tak oběť často slibům podléhá a ve vztahu zůstává. Násilníkovi jeho slova uvěří, získává naději na lepší časy, má naději a podstupuje kroky k nápravě vztahu např. i formou poradenství.

**4. Fáze klidu** – někdy je považována za součást fáze usmíření. Projevuje se relativním klidem, žádné výrazné incidenty násilí. Násilná osoba může splnit některý ze svých slibů a oběť doufá, že násilí bylo zažehnáno. Problémy však přetrvávají a postupně se kumulují až opět přerostou ve fázi napětí.<sup>35</sup>

### 3.7 Násilná osoba

Domácí násilí je založena především na blízkém vztahů subjektů sdílející jednu domácnost, tedy např. manželé, partneři (přítel/přítelkyně), ale i členové rodiny. Vzhledem však k účelům mé práce bych se ráda zaměřila spíše na domácí násilí mezi partnery, tedy mezi osoby sdílející intimní vztah.

Základní rozdělení subjektů domácího násilí lze rozdělit na osobu násilnou (agresor) a oběť.

Násilnou osobou se myslí tedy osoba, která se dopouští násilí na oběti. Roztřídit násilníky dle určitých charakteristik není zrovna jednoduché, jelikož pachatelé se velmi mezi sebou liší, ať již povahou či motivy. Současné studie a pokusy o klasifikace nejsou příliš uspokojivé a momentálně neexistuje všeobecně akceptovaná a empiricky ověřená typologie osob dopouštějících se domácího násilí. Navíc ty, které jsou dostupné se zaměřují převážně na muže, jakožto agresory a ženám se nevěnuje taková pozornost.

Pro typologii násilníků byly v oblasti psychologie stanoveny 3 hlavní kritéria:

- **závažnost a povaha produkováného partnerského násilí,**
- **obecnost nebo specifčnost násilí,** tj. zda se násilí projevuje pouze v partnerském vztahu, nebo i mimo něj,
- **přítomnost či nepřítomnost poruch osobností** (tj. patologické hledisko).<sup>36</sup>

<sup>35</sup> ŠEVČÍK Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. str. 54-55

<sup>36</sup> ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8. Str. 38.

Pokusů o klasifikaci násilníku lze nalézt značné množství, Jendu z typologií přinesl tým vedený psychologem J. Gottmanem (1995), který upozornil na dva základní typy násilníků, kterými jsou instrumentální a impulzivní typ.

- **Instrumentální** – vyznačuje se antisociálním založením agresivitou a sociálním sadismem, což znamená, že uplatňování krutosti ve vztahu k partnerce není vázáno na sexuální vzrušení. V průběhu incidentu nereaguje tento typ zvýšením tělesného nabuzení. Bývá problematický i mimo soukromou sféru, má totiž obecně zvýšený sklon k agresivnímu jednání. Násilné projevy se mohou proto objevovat i v jiných sociálních vztazích např. rodiče, autority apod.
- **Impulzivní** – při explozích násilí je psychofyzilogicky nabuzen, v průběhu incidentu je tedy jeho chování impulzivní, jedinec se špatně kontroluje. Impulzivní typ je disforický (převládá u něj nepříjemné naladění) a charakterizuje ho úzkostná vazba k partnerce, na níž je závislý. V ostatních sociálních kontaktech projevuje pasivitu.<sup>37</sup>

V současné době velmi uznávanou typologií nabídli N. Jacobson aj. Gottman (1998), kteří se zaměřili na osobnostně narušené domácí tyrany a rozdělili je do dvou skupin na tzv. kobry a pitbuly. L. Čírtková v rozhovoru pro Idnes.cz uvedla: *„Kobry jsou považovány za nenapravitelné pachatele. Mají řadu psychopatických rysů, jsou výrazně egocentričtí a bez výčitek svědomí. Agresivně prosazují své potřeby nejen doma, ale i v jiném sociálním prostředí. Pro kobry jsou typické rychlé a intenzivní agresivní výpady bez velkých emocí. Před napadením působí klidně a ani v průběhu incidentu se „nerozpálí do běla“. Jsou schopny náhle ve fyzické agresi přestat a dělat, jako by se nic nestalo. Naopak tyrani spadající pod kategorii pitbulů, představují jakýsi protipól. Agrese včetně fyzického napadání spojena se silnými emocemi. Obvykle to bývají introverti se sklonem k depresivním náladám. Na partnera či partnerku jsou více emocionálně navázáni, proto trpí obavami z jejich ztráty. Frustrace v nich postupně narůstá a vede k výbuchům zlosti. Oběť často kontrolují, a pokud vztah skončí, hrozí riziko stalkingu. Pitbulové jsou v omezené míře schopni náhledu. Mohou projevovat alespoň částečné výčitky svědomí, a pokud navštíví nějaký terapeutický program, není to s nimi beznadějně.“<sup>38</sup>*

Poměrně jednoduchá a taktéž uznávaná typologie, která je vhodná pro základní strategii intervence či poradenství poskytované ohrožované osobě třídí násilníky do čtyř skupin na:

- osobu dvojí tváře bez výrazných psychopatologií,
- obecně násilnou osobu,
- násilníka, u kterého dominují problémy závislostí,

---

<sup>37</sup> Tamtéž. Str. 37.

<sup>38</sup> KARÁSKOVÁ, Ivana. Idnes.cz. Zlomené srdce bolí stejně jako zlomená noha, říká expertka na domácí násilí. [online] [cit. 31. 3. 2019]. Dostupné z: [https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326\\_114324\\_domaci\\_evam](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam)

- násilníka s psychickou zátěží.<sup>39</sup>

### 3.8 Oběti domácího násilí

Ačkoliv dle statistik oběťmi domácího násilí se stávají převážně ženy, tento jev se nevztahuje pouze na ně, oběťmi se stávají pravidelně i muži, děti či senioři. Bohužel výzkumů, která by nám přinesla věrohodná data, není mnoho a to především v našem prostředí. Dle světových statistik iniciace *National Coalition Against Domestic Violence* každá čtvrtá žena a každý devátý muž se stane obětí alespoň jedné z forem domácího násilí. Stejná statistika uvádí, že 1 z 15 dětí je vystaveno domácímu násilí, a 90% je jeho přímými svědky.<sup>40</sup> Co se týče seniorů, zde nemáme prozatím k dispozici žádná validní data, jelikož se jedná stále o problematiku často opomíjenou se a málo probádanou. U všech zmíněných skupin a jejich statistik je však důležité zmínit, že čísla nám dostupná neodpovídají skutečné realitě, jelikož domácí násilí je jev velmi latentní, a tak většina případů není do statistik zahrnuta, jelikož vzhledem k jejich neoznámení, se o nich orgány činné v trestním řízení často ani nedoví.

#### 3.8.1 Ženy jako oběti

Jak již bylo zmíněno, nejčastějším terčem domácího násilí jsou ženy, a proto je také této skupině obětí věnována největší pozornost. Dřívější pohled na oběti – ženy jako na závislé a slabé osoby, které se submisivně podřizují svému partnerovi, již dnes nemusí být pravidlem. V násilném vztahu mohou přetrvávat i ženy, které původně do vztahu vstupovaly plné zdravého sebevědomí, uvědomující si svoji hodnotu, a pro které byla tolerance jakéhokoliv násilí nulová. Naopak oběťmi se stávají i ženy, které tyto charakteristiky nemají a o to snadnější je pro agresora nad nimi získat moc. V této souvislosti byl vypracován tzv. typický portrét týrané ženy (Dobrzynska-Mesterhazy in Badura-Madej, 1999). Týraná žena:

- je materiálně závislá na svém partnerovi,
- je podřízená (submisivní) a poslušná,
- udržuje minimální nebo žádné sociální kontakty s dalšími lidmi,
- často omlouvá partnerovo chování jeho náladou nebo nepříjemnostmi, které prožil v práci, či jako důsledek zážitků z dětství,
- je vystrašená,
- trpí pocitem vlastní bezmoci, beznaděje a bezcennosti,
- myslí si, že situace nemá řešení, ačkoli už nemůže déle snést partnerovo násilí,

<sup>39</sup> ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8. Str. 40.

<sup>40</sup> National Coalition Against Domestic Violence.com: National statistics [online]. Dostupné z: <https://ncadv.org/STATISTICS>

- má intenzivní pocity viny a je přesvědčená, že to, co se jí přihodilo, si zaslouží,
- rychle zdůvodní, že je to poslední bití, které ji potkalo a bezmezně věří, že se partner „zlepší“,
- stydí se vyprávět o svých zkušenostech a způsobech, jakými s ní partner zachází,
- má snahu používat sex jako pokus o upevnění intimního vztahu se svým partnerem,
- je silně emocionálně závislá na partnerovi – neumí si představit život bez něho, ale ani s ním.<sup>41</sup>

Je však nutné podotknout, že i přes zmíněné znaky, by se ke každé ženě mělo přistupovat individuálně a vyhnout se zbytečným stereotypizacím.

### 3.8.2 Muži jako oběti

Domácí násilí na mužích může předcházet mnoho mýtů a předsudků a možná proto byla debata o mužích jako obětech domácího násilí a ne pouze jako pachatelích, řadu let přehlížena. Výzkumy dlouhodobě prokazují značnou genderovou asymetrii na poli domácího násilí tj. převážné množství obětí domácího násilí se stávají stále ženy, avšak dnes již víme, že fenomén týraného manžela/partnera reálně existuje.

Syndrom bitého manžela je termín, který se poprvé v odborné literatuře objevil v 70. letech, avšak větší pozornosti se mu dostalo až v posledních desítek let. Důvodů, proč muži bývali a doteď jsou jako oběti více opomíjeni může být mnoho. Autorka syndromu bitého manžela S. Steinmetzová (2007) spatřuje tento problém především v těchto bodech:

- média i odborníci setrvávají vůči tématu domácí násilí na mužích ve stavu selektivní nepozornosti (selective inattention) tzn. záměrném ignorování těžko přijatelných podnětů,
- domácí násilí na ženách je viditelnější, protože při něm dochází k závažnějším fyzickým následkům než v případě týraných mužů,
- muži více než ženy popírají roli oběti právě u viktimizace domácím násilím (často sebe ani po dlouho dobu vůbec nevnímá jako oběť).<sup>42</sup>

Forma násilí, kterému je muž vystavován se může zásadně lišit od žen obětí. Agresorky ženy dávají přednost emocionálnímu násilí, tedy různé formy urážek, ponižování či zesměšňování. Dále pak využívání dětí, tedy výhrůzkami zamezení kontaktu, navádění proti muži a vytváření před nimi obraz muže jako toho špatného. K fyzickému násilí se uchylují ve formách házení věcí, kopání,

<sup>41</sup> ŠEVČÍK, Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. str. 92

<sup>42</sup> ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Muži jako oběti domácího násilí*. Právo a rodina. 2010, roč. 12. č. 7, s. 12. ISSN 1210-4817

bití nebo vytrhávání vlasů. Důvody proč muži v násilném vztahu nadále setrvávají mohou být pak obdobné jako u žen obětí. Muž stále cítí silnou citovou vazbu a věří, že vztah lze zachránit. Pokud ve vztahu mají partneři společné děti, obávají se ztráty kontaktu s nimi či se zbytkem rodiny. Finanční a materiální závislost je bezpochyby jedním z dalších důvodů, stejně tak i zmíněná starost o odmítnutí a nepochopení okolí.

### 3.8.3 Děti jako oběti

Domácí násilí má obvykle 3. póly: muž, žen a děti. Děti jsou skupinou obětí zvláště citlivou a násilí mezi rodiči pro ně bývá zpravidla traumatizujícím zážitkem, přičemž se může dotýkat různých věkových kategorií, od kojenců až po pubescenty. Dle výzkumu Dětského fondu OSN (UNICEF, 2018) se v rodině setkává s násilím 14% českých dětí.<sup>43</sup>

Dítě může v souvislosti s domácím násilím vystupovat jako oběť (zde mluvíme o tzv. přímé viktimizaci), ale také jako svědek (nepřímá viktimizace). Přímou viktimizaci dítě prožívá v okamžiku, kdy násilí je směřováno přímo proti němu. K nepřímé viktimizaci dochází v případech, kdy dítě je domácím násilím přítomno, přihlíží jak se ho dopouští člen rodiny na člena jiném. V obou případech však domácí násilí nese silná rizika, které dokážou dítě ovlivnit po zbytek života.

Děti, které žijí v rodině s výskytem násilí, nemají možnost uspokojit své vývojové ani emocionální potřeby. Ztrácí pocity jistoty, důvěry a bezpečí a naopak zažívají pocity viny za dění v jejich rodině. Děti často přebírají za násilí mezi rodiči odpovědnost a obviňují samy sebe, že nejsou schopny násilí zastavit. Prožívání násilí je o to složitější, že jsou zmateni ve svých pocitech vůči rodičům - původce násilí mohou mít rády a zároveň z něho mít strach. Rodiče v roli oběti pak mohou děti naopak v důsledku narušené rovnováhy moci v rodině vnímat jako sobě rovnou – tedy ne jako autoritu rodiče, ale jako vrstevníka. Buď se k oběti mohou projevovat podobně násilně jako agresor, anebo mohou mít tendence ji ochraňovat. Často se setkáváme s tím, že se z dětí v důsledku prožitého násilí stávají „malí dospělí“, nebo naopak vzhledem ke svému věku vývojově zaostávají.<sup>44</sup>

Jako u všech případů domácího násilí, dopady jsou u každého dítěte individuální a záleží na mnoha faktorech jako je např. věk, osobnost, vztahy aj. V každém případě je však ohroženo psychické a fyzické zdraví dítěte a jeho pozdější vývoj, stejně tak i vývoj v sociální sféře.

Dalším z negativních dopadů domácího násilí se projevuje v tzv. duplikačních principech (přenesených vzorcích chování), kdy děti převzímou problematrické vzorce chování dospělých a naučí se považovat násilí za přijatelný způsob

<sup>43</sup>Unicef.cz: České děti: Jak jsme na tom? [online]. [cit.8.11..2018]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/ceske-deti-jak-jsme-na-tom/>

<sup>44</sup>Persefona.cz: Děti, jsou svědci domácího násilí, jsou také jeho oběťmi. [online]. [cit.1.12.2000]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/deti-svedci-domaciho-nasili-jsou-take-jeho-obetmi-2020>

jednání.<sup>45</sup> To se pak může promítnout do budoucího života dítěte a pravděpodobnost, že dítě samotné se stane jednou v partnerském vztahu agresorem je částečně vyšší než u dětí, které se během vyrůstání s domácím násilím nesetkaly.

Poslední skupinou, kterou stojí za to zmínit, a které se obdobně může domácí násilí dotknout jsou senioři. Pro účely mé bakalářské práce jsem se však rozhodla této skupině nevěnovat větší pozornost.

## 4 DYNAMIKA PROŽÍVÁNÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Život v násilném vztahu s sebou nese mnoha překážek a zanechává spousty „šrámů“ a to nejen na těle, ale i na duši. Oběť si po dobu prožívání domácího násilí prochází fázemi, které výrazně ovlivňují její psychiku a mohou tak zanechat závažné následky. Dopady násilí se mohou projevovat u oběti jak bezprostředně po útocích, tak v dlouhodobém měřítku. Bohužel, vyrovnávání se s viktimizací není krátkodobá záležitost, a tak si oběť může následky traumatizace nést s sebou po velkou část života.

### 4.3 Bezprostřední dopady

Bezprostřední dopady jsou součástí akutní fáze prožívání újmy a přichází během, či těsně po násilném konfliktu. Reakce obětí bývá v této situaci ovlivněna silně emocemi. Z počátku oběti reagují zmateně, neví, co si mají myslet, jak se zachovat a výskyt násilí jim nedává smysl. Časem, když se konflikty stávají častějšími, se dostavuje u obětí strach, zoufalost, obavy, nenávisť a obavy, kdy přijde násilí další. Schopnost mít pod kontrolou své reakce je u obětí podstatně omezena.

#### 4.1.1 Ego-obranné mechanismy a domácí násilí

Ego-obranným mechanismům byla již věnována část této práce a není překvapením, že tyto mechanismy jsou velmi často využívány oběťmi domácího násilí, a to převážně racionalizace a popírání.

Jak racionalizace, tak popírání hrají v prožívání oběti domácího násilí velkou roli. Margaret Kearney (2001) postupně identifikovala šest racionalizací a popírání, které ženy pro setrvání vztahu používají:

- etika či role spasitelky, která má potřebu se starat o tyрана  
„Ale on to měl v životě hrozně těžké, beze mě to nezvládne“,
- pocit závaznosti vůči vyšším hodnotám, jako jsou tradice, víra atp.  
„Slíbila jsem mu u oltáře, že ho nikdy neopustím“,
- bagatelizace (zlehčování) domácího násilí

---

<sup>45</sup> ŠEVČÍK Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ a kol. Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. str. 121

- „Ale vždyť se vlastně tak nic hrozného nestalo“,
- popírání vlastní role jako nevinné oběti (vlastně jde o přejímání zodpovědnosti za týrání)
- „Nejspíš jsem ho vyprovokovala, můžu si za to sama“,
- neschopnost vidět reálné, praktické možnosti řešení
- „Je zbytečné se někomu svěřit, nikdo mi pomoci nedokáže“,
- neschopnost pocitově připustit rozchodovou alternativu řešení (oběť je na tyrana pořád emocionálně navázaná)<sup>46</sup>
- „Co bude bez něj dělat? Nikdo jiný mě nemiluje jako on.“

Dalším pojmem souvisejícím s domácím násilím je **snášlivá láska**. Není pochyb, že emocionální pouto hraje v domácím násilí velkou roli a může tak být častým důvodem oběti pro přetrvávání ve vztahu, či jeho opakovaným návratům. Citová vazba, která se vytvořila na počátku k násilníkovi trvá i po propuknutí domácího násilí. Oběť je pod vlivem psychických efektů týrání a její mysl je plná mylných představ, že „pokud ho budu milovat více, bude u nás vše v pořádku“.

Koncept „snášlivé lásky“ (*enduring love*) se zakládá na tvrzení, že láska mezi partnery by měla přetrvávat nehledě na problémy a trable, které se během let objevují. Závaznost a věrnost, zde hraje klíčovou roli. Oběti domácího násilí pak v zásadě odmítají možnost ze vztahu odejít, a tím pádem jsou ochotni snášet násilí z vlastního přesvědčení, že jejich láska je více důležitá než to, co se jim skutečně děje.

Dalšími mechanismy využity oběťmi v násilném vztahu je označováno jako **monitorování**. Monitorování spočívá v soustavném sledování a pozorování agresora s cílem vyvarovat se možných incidentů. Oběť si tedy dokáže následně vyvodit, co může být spouštěčem násilí a dle toho si zvolit, jakým stylem se budou následně chovat (např. přestanou chodit s kamarádkami ven, připraví včas večeři, když se muž vrací z práce atp.).

#### 4.4 Dlouhodobé dopady

Domácí násilí však způsobuje následky i dlouhodobě a oběť čelí překážkám i poté, co násilí ustalo. Vyrovnávání se s viktimizací je proces, kdy je oběť postavena do situací, které ji prožitek domácího násilí udržuje neustále aktuální. Zpracování traumatu tak závisí na mnoha faktorech, které mohou být ovlivněny jak osobnostními charakteristikami oběti, jejím okolím, či psychickými či emočními poruchami, které se mohou v závislosti na domácím násilí projevit.

##### 4.2.1 Sekundární viktimizace u obětí domácího násilí

Sekundární viktimizace u obětí domácího násilí představuje riziko, které oběti brání s vyrovnáváním se s viktimizací jako takové. Po psychických a fyzických následcích, které si oběť s sebou nese i po ukončení násilného vztahu, přichází

<sup>46</sup> ČÍRTKOVÁ Ludmila. Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století. Plzeň: Vyklatatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8. str. 69

další těžká fáze v podobě možného nepochopení a nesprávného zacházení s obětí ze strany okolí. To může původní trauma ze zážitku násilí ještě více prohloubit, a tím oběti více ztížit vyrovnávání se se samotným prožitkem domácího násilí. Mnoho obětí popisuje, že sekundární viktimizace může působit mnohdy jako více zraňující, než prožití násilí prvotního.

Negativní důsledky sekundární viktimizace na prožívání oběti se projevují na několika úrovních.

- **Emoční úroveň** – zde můžeme hovořit o re-traumatizaci s negativními důsledky na prožívání a duševní zdraví oběti.
- **Vztahová (interpersonální) úroveň** – na této úrovni můžeme pozorovat nárůst nedůvěry vůči okolí a druhým lidem a pokračování či prohlubování sociální izolace, jež je významným rizikovým faktorem opakování či eskalace dalšího násilí.
- **Strukturální / systémová úroveň** – negativní vliv na ochotu obětí ohlásit násilí či vypovídat proti pachateli.<sup>47</sup>

Častými situacemi, které mohou nastat u žen obětí, je nepochopení či obviňování žen samotných. Řada žen se setkala s tím, že byly dotazovány na to, čím násilí vyprovokovaly, nebo byly označeny za osoby s nízkým sebevědomím nebo nějakým psychickým problémem, když si násilí nechají líbit a ve vztahu setrvávají. Pokud se žena setká po prožití traumatického zážitku s negativním přístupem, ať již ze strany rodiny a blízkého okolí, medií či veřejných institucí a organizací, může u ní dojít ke ztrátě důvěry v celkovém systému podpory obětí. Pravděpodobnost, že by takovýto čin někdy v budoucnu nahlásila je pak o mnohem menší.<sup>48</sup>

Co se týče mužů jako obětí domácího násilí, i zde se setkáváme s problémy ve spojitosti se sekundární viktimizací. Jedním z důvodů proč muži často násilný vztah neopouští říci je právě obava z veřejné ponížení, pokud by muž vyšel s domácím násilím ze strany své partnerky najevo. Na muže může být ze stran svého okolí nahlíženo jako na slabého jedince, který se nedokáže za sebe postavit.

#### 4.2.2 Posttraumatická stresová porucha

Jedním z dlouhodobých důsledků traumatizace se může u oběti projevit ve formě posttraumatické stresové poruchy (dále jen PTSD, z anglického *Posttraumatic Stress Disorder*). PTSD je řazena dle *Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů (MKN-10)* pod stresové poruchy jako reakce na těžký stres. *Diagnostický a statistický manuál duševních poruch (DSM-V)* definuje PTSD jako „duševní poruchu, která vzniká po náhlých událostech

---

<sup>47</sup> Dejme ženám šanci: Projekt: 595 – Stop násilí pro zdravotnictví [online]. Dostupné z: <http://stopnasili.cz/wp-content/uploads/2016/03/03-Ob%C4%9B%C5%A5-a-dynamika-n%C3%A1siln%C3%A9ho-vztahu.pdf>

<sup>48</sup> Tamtéž.

*ohrožujících život či osobní integritu*“. Pro diagnostiku této poruchy byl určen systém 8 kritérií, dle kterých by měl jedinec splňovat alespoň 1 nebo 2 body z každé kategorie.

- (A) Vystavení traumatické události, která zahrnovala smrt, nebo hrozbu smrti; charakter události byl násilný (např. sexuální násilí) nebo při ní došlo k nehodě či přírodní katastrofě (vystavení přímo či nepřímo).
- (B) Intruze neboli znovuprožívání traumatické události – tím se má na mysli opakující se, neodbytné vzpomínky, noční můry, flashbacky, emocionální distres po vystavení vzpomínkám traumatu, zvýšenou fyziologickou reaktivitu po vystavení vzpomínkám traumatu.
- (C) Vyhýbání se podnětům souvisejícím s událostí (myšlenky a pocity spojené s traumatu, nebo podněty, které událost připomínají – aktivity, místa, osoby).
- (D) Negativní změny v oblasti kognice a nálady (neschopnost vybavit si klíčové rysy události, přílišné negativní myšlenky a domněnky o světě nebo sobě samém, přehnané obviňování sebe či jiných za vznik trauma, přetrvávající negativní emoce, snížení zájem o aktivity, pocit izolace a odcizení, potíže znovu prožívat pozitivní emoce).
- (E) Nadměrné vzrušení a reaktivita (podráždění nebo agresivita, riskantní a destruktivní chování, hypervigilita – zvýšená bdělost, zvýšená úleková reakce, obtíže s koncentrací, spánkové obtíže).
- (F) Délka trvání symptomů (déle než 1 měsíc).
- (G) Fungování jedince (především v sociální a pracovní rovině).
- (H) Vyloučení symptomů způsobených léky, návykových látek či jiné nemoci).<sup>49</sup>

Velký zájem o PTSD přišel především během první světové války v návaznosti na vojáky, kteří si válkou prošli, a u kterých byla také provedena první rozsáhlá epidemiologická studie. Tato studie přinesla významné poznatky a přiblížila společnosti povahu samotné poruchy<sup>50</sup>. Za vznikem PTSD může stát řada traumatizujících zážitků jako je např. vážná autonehoda, znásilnění, domácí násilí, přepadení, fyzický boj a napadení, výbuch bomby, smrt blízké osoby, nebo o přírodní katastrofy, jako jsou záplavy či zemětřesení, sdělení diagnózy závažné nemoci nebo podstoupení náročné léčby, fyzické trauma, avšak PTSD se objevuje i u osob, které byly svědky, nikoli terčem těchto událostí (např. svědectví násilného trestného činu či kolize vlaku s automobilem).<sup>51</sup> Je nutno dodat, že ne každý, kdo je vystaven traumatické události, automaticky trpí PTSD, avšak existují události, po kterých je výskyt poruchy pravděpodobnější než u jiných (např. únos, mučení).

<sup>49</sup> Brainline.com: All about brain injury and PTSD [online]. [cit. 22. 2. 2018] Dostupné z: <https://www.brainline.org/article/dsm-5-criteria-ptsd>

<sup>50</sup> U 28% válečných veteránů z Vietnamu byla zaznamenána PTSD a v 11% příznaky přetrvaly i 40 let po skončení války.

<sup>51</sup> PASZ Jiří, Adéla PLECHATÁ. Normální šílenství: Rozhovory o duševním zdraví, léčbě a přístupu k lidem s psychickým onemocněním. Brno: Host – vykladatství, 2020. ISBN 978-80-275-0389-6. str. 319

Jedním ze základních projevů PTSD jsou tzv. flashbacky neboli vizuální znovuprožití. Nejedná se však o pouhou vzpomínku, oběti prožívající flashbacky popisují tento stav, jako by byli opět součástí děje traumatizující události se všemi stejnými emocemi. Flashbacky nemusí trvat však nijak dlouho, často jde o pouhý záblesk, obraz v hlavě, který může trvat pár vteřin, při kterém je jedinec naprosto soustředěný na znovu prožívanou situaci a po skončení se vrátí zpět do reality, avšak ovlivněn již pocity, které s sebou znovuprožití přineslo. Jedním z velkých problémů je nárazovost a nepředvídatelnost flashbacků. Mohou se objevit velmi nečekaně, v jakékoliv situaci a ve větší intenzitě. První flashbacky mohou přicházet v řádech měsíců, přičemž s postupně zhoršujícím se stavem jedince, se může jednat i o několik záblesků za den a tyto živé představy se promítají také do snů. Je pochopitelné, že toto opětovné prožívání je velmi vyčerpávající a stresující, udržuje jedince v neustálém strachu a napětí.

Další ze základních projevů představuje vyhýbání se veškerým situacím, činnostem, pocitům, které trauma připomínají. Může se jednat o znovu navštívení místa, kde se násilný konflikt stal (např. navštívení města, domu, kde oběť násilí prožívala), setkání se s osobou, která hrála při vzniku traumatu důležitou roli (agresor či jeho přátelé), nebo například pouhé slovo, víceméně jakýkoliv podnět, dokáže jedince přenést opět do minulosti a vyvolat v něm negativní pocity. Tyto pocity jsou však velmi intenzivní, oběti postihující PTSD trpí přehnanou fyzickou i duševní dráždivostí, která se projevuje neustálou nervozitou, úzkostmi, depresemi, silným strachem, ale i agresí a panikou, vztahovačností a úlekovými reakcemi a to především po znovu vybavení si traumatu. Jak již bylo zmíněno ovlivněn je také spánek a dostavují se i fyziologické příznaky jako je nevolnost, nadměrné pocení, závratě, zrychlená srdeční činnost aj. Jedinec je tak permanentně v emoční nestabilitě, která ho dokáže v horších případech vést k sebevražedným myšlenkám nebo nadměrnému užívání alkoholu či drog.

#### 4.2.3 Syndrom týrané ženy

Jednou z odpovědí na otázku, proč ženy z násilného vztahu často neodcházejí, může být právě syndrom týrané ženy. Syndrom týrané ženy (Battered women syndrom, BWS) patří pod tzv. viktimizační syndromy, které bývají často chápány jako specifické varianty PTSD a v mnoha znacích se s poruchou prolínají, avšak klasická diagnóza PTSD syndrom týrané ženy doslova nevystihuje. Jak lze odvodit, viktimizační syndromy jsou zaměřeny přímo na oběti a její potíže, kterým vznikla újma na základě trestné činnosti a na trestný čin nás i přímo odkazují. V současné době se také pod viktimizační syndromy řadí případy, při kterých intenzita příznaků nedosáhla takové intenzity.

Samotný termín poprvé představila v 80. letech 20. století psycholožka Lenore Walker, která na základě svého výzkumu týraných žen, stanovila dva klíčové body, které syndrom týrané ženy představuje, cyklus násilí a naučenou bezmoc.

Koncept naučené bezmoci (anglicky learned helplessness) Walker převzala od psychologa M. Saligmana a pro účely svého výzkumu jej definovala jako ztrátu víry ve své schopnosti odhadnout účinnost svých pokusů o zastání vlastní bezpečnosti. Naučená bezmocnost má svůj základ za předpokladu, že v počátečních fázích násilí je oběť pachatelovým konáním zaskočena a snaží se negativní zkušenost potlačit a negovat. Následně však oběť zjišťuje, že násilí se děje opakovaně, a že ho nemůže kontrolovat, což vede ke ztrátě sebevědomí resp. motivace hledat řešení. Oběť přistupuje k agresorovi vstřícně, snaží se mu vyhovět s cílem předcházení agrese. Je potřeba však uvést, že naučená bezmoc se vztahuje pouze ve vztahu k agresorovi. V jiných oblastech života, jako jsou např. přátelské vztahy či práce, se může chování oběti výrazně lišit.<sup>52</sup>

Cyklus domácího násilí hraje taktéž důležitou roli v koncepci syndromu týrané ženy. Oběť postupně prochází jednotlivými stádii, které se vyznačují specifickými znaky. Těmito stádii jsou popření, vina, získání nadhledu a odpovědnost.

- **Popření** (denial) – oběť není schopna si připustit a uznat existenci domácího násilí. Může pojmenovávat jednotlivé násilné incidenty jako ojedinělé náhody. Omlouvá násilné chování partnera, přičemž věří, že se nebude opakovat.
- **Vina** (quilt) – oběť již dochází, že ve vztahu existuje určitý problém, avšak odpovědnost za něj připisuje sama sobě. Prožívá pocity extrémní hanby a viny a domnívá se, že si násilí zasloužila, neboť nedokáže splnit očekávání partnera. Postupně ztrácí sebevědomí a nastupuje deprese.
- **Získání nadhledu/osvícení** (enlightment) – oběť si začíná uvědomovat, že nenese vinu za násilí a začíná chápat, že nikdo si nezaslouží být vystavován násilí. V mnoha případech se však snaží vztah nadále udržet a snaží se najít řešení.
- **Odpovědnost** (responsibility) - není-li partner ochoten či schopen násilí zastavit, jeho oběť se rozhoduje, že násilný vztah ukončí a popřípadě vyhledá pomoc.<sup>53</sup>

Příznaky syndromu týrané ženy není jednoduché přímo vymezit, a tak na základě této nejednotnosti shrnula Walker jeho charakteristiky obecně do 4 hlavních bodů:

- a) žena věří, že za násilí nese vinu ona,
- b) nedovede si představit, že by za násilí mohl být zodpovědný někdo jiný než ona,
- c) žena se bojí o svůj život a/nebo život svých dětí,
- d) žena má iracionální pocit, že násilník je všudypřítomný a vševědoucí.<sup>54</sup>

---

<sup>52</sup> POLÁK, Petr a kolektiv. *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia* Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-237-7. Str. 67-68

<sup>53</sup> MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, Dana, POKORNÁ, Marie, TOUFAROVÁ, . *Partnerské násilí. 1. vydání.* Praha: Linde, 2008, str. 159. ISBN 978-80-86131-76-4

<sup>54</sup> TOPINKA, Daniel. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu. Základní fakta a výsledky.* Ostrava: SocioFactor s.r.o., 2016. ISBN 978-80-906615-0-9. str. 40

Nutno však uvést, že Walker svou charakteristikou částečně pomohla k určité stereotypizaci obětí domácího násilí. Kritici upozorňovali, že výzkum ze kterého sama psychologka vycházela, byl zaměřen převážně na ženy jedné rasy z jedné sociální vrstvy a nezahrnoval tak větší škálu žen, jinak řečeno vzorek pozbýval reprezentativnosti a tak mnoho obětí, které vykazovaly jiné znaky např. v nikoli pasivní, ale aktivní reakci na domácí násilí (násilný odpor), do syndromu týrané ženy nepasovaly, čímž se snižovala jejich šance na pomoc, jelikož na ně nebylo vždy být nahlíženo jako na oběť.

Dopad domácího násilí se však nemusí vždy projevovat v takové extrémní formě, jako je např. PTSD či viktimizační syndromy. Existují oběti, které trauma umí zpracovat snadněji a dokáží rychleji „zapomenout“. Otázkou však zůstává, zda jde opravdu zcela zapomenout na léta prožitá s agresorem. Faktem je, že domácí násilí se s obětí nese po celý život a prosakuje do všech sfér budoucího života, ať se jedná o potencionální nové vztahy, práce či nazírání na sebe samotného. Americké studie prokázaly, že účinky domácího násilí přetrvávají velmi dlouho poté, co již k násilí nedochází a došly k výsledkům, že stres v násilném vztahu má za následek, že tyto ženy jsou více náchylné k různým onemocněním (Leibschultz, 2000), u týraných žen jsou častěji identifikovány deprese, pocity nízké sebeúcty, bezmocnosti a obecně těžké stresové reakce spojené se somatickými potížemi (Walker, 1979). U dospělých obětí jsou pozorovány dlouhodobé účinky prožitého násilí jako intenzivní úlekové reakce, napětí, noční můry, chronická únava, poruchy spánku a stravovacích návyků a další zdravotní symptomy (van der Kolk, 1987; Davidson & Foa, 1991; Herman, 1992, Goodman, Koss). Některé oběti zůstávají pasivní, stažené, apatické a mají příznaky deprese.<sup>55</sup>

#### 4.5 Fáze nové životní rovnováhy

Oblast posttraumatického růstu může u obětí domácího násilí znamenat vysvobození z pomyslně nekončícího kruhu vyrovnávání se s viktimizací. Z doposud získaných informací z rozhovorů s oběťmi, se projevuje posttraumatický rozvoj v obnovení pocitu kontroly (ženy si o sobě rozhodují samy), větší empatii vůči osobám se stejným osudem a také ochotě jim pomáhat, obnově sebevědomí, výraznější spiritualitě či větší ochotě přijímat pomoc nebo přeskládáním životních hodnot a priorit. Ženám se otevírají nové možnosti a zažívají opět dlouho omezovaný pocit svobody, který mohou využít ve svůj prospěch a osobní rozvoj. Určitou roli bude pravděpodobně hrát i intenzita násilí např. ženy, které zažily extrémní násilí dovedou více ocenit nové možnosti, které se jim po ukončení vztahu s násilím otevírají. Je však nutno dodat, že tato oblast není stále podrobně prozkoumána, k dispozici máme spíše pouze dílčí poznatky.

---

<sup>55</sup> Občanské sdružení ROSA – centrum pro týrané a osamělé ženy. *Vliv domácího násilí na zdraví žen - obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině*. [online]. [cit. 31.1.2011]. Dostupné z: [https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2014/05/2010\\_STATS.pdf](https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2014/05/2010_STATS.pdf)

Posttraumatický rozvoj však představuje proces probíhající v čase, nedochází k němu jen tak snadno a úzce souvisí s osobnostními charakteristikami. Lze říci, že k pozitivním myšlenkám a změnám se oběť musí často protrpět a jeho podmínkou je zastavení domácího násilí a zajištění bezpečí pro oběť.<sup>56</sup>

---

<sup>56</sup> ČÍRTKOVÁ Ludmila. Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století. Plzeň: Vykladatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8. Str. 115-116

## PRAKTICKÁ ČÁST

Problematika obětí ve spojitosti s domácím násilím je oblast, kterou se zabývala již mnoha výzkumů, avšak i přesto zaměření se na prožívání oběti neztrácí svůj význam. Důvodem je právě to, že specifika domácího násilí určuje ta osoba, která ho prožívá. Individualitu a jedinečnost případům dodávají rozdílné reakce obětí a jejich charakteristika je vždy spojena s konkrétním prožíváním. Obecná fakta a poznatky zůstávají stejná, avšak prožitek každé jednotlivé oběti, se liší.

Nahlédnutí na domácí násilí z pohledu reálných obětí, je pak velmi důležité a může být přínosem pro praxi. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat praktickou část mé bakalářské práce pro bližší zkoumání tohoto problému a porovnat tak poznatky získané v teoretické části s poznatky získanými od reálných obětí.

## 5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

### 5.1 Cíl a metody

Cílem výzkumného šetření bylo získat a analyzovat psychologicky relevantní poznatky k tématu dopadů domácího násilí na prožitek oběti v bezprostředním a dlouhodobém měřítku.

Pro tento cíl jsem zvolila metodu rozhovoru z kvalitativního přístupu, která slouží k ilustraci a bližšího nahlédnutí do problematiky psychologie obětí a získání tak podrobných informací. Hlavním prostředkem pro zpracování kazuistik se stal polostrukturovaný rozhovor, který spočíval v pokládání předem stanovených tazatelských otázek s prostorem pro dotazované vyjadřovat se pomocí vlastních termínů a svým vlastním stylem. Taktéž jsem využila metodu narativního interview, která sloužila k převyprávění příběhů dotazovaných žen pro bližší pochopení a kontext pro již zmiňovaný rozhovor.

### 5.2 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Výzkumným problémem pro toto šetření je dopad domácího násilí na oběť.

**Hlavní výzkumná otázka (HVO):** Jaké dopady mělo domácí násilí na oběti?

**Dílčí výzkumná otázka I (DVO I):** Jaké bezprostřední dopady mělo domácí násilí dopad na prožitek oběti?

**Dílčí výzkumná otázka II (DVO II) :** Jaké dlouhodobé dopady mělo domácí násilí na oběť po ukončení vztahu?

### 5.3 Popis vzorku a hledání respondentů

K výběru respondentek jsem si stanovila **základní kritéria**:

- respondentka si musela prožít domácí násilí,
- respondentka již s násilným partnerem netvoří pár, nejlépe již několik let,
- respondentka je ochotna o domácím násilí otevřeně mluvit a souhlasila zároveň s poskytnutí a nahrávání rozhovoru, který bude následně použit v mé bakalářské práci.

Věk ani vzdělání ve výběru nehráli roli. Důležité pro mě však bylo, aby respondentky byly již delší dobu mimo násilný vztah. Chtěla jsem, aby již byly s minulostí samy v sobě vnitřně smířeny a dokázaly tak na ni nahlížet s určitým odstupem a čistou hlavou.

S hledáním žen, které by mi byly ochotny poskytnout rozhovor jsem se rozhodla po odevzdání zadávacího listu mé bakalářské práce. Jedna z žen patřila do mého širšího okolí a osobně jsem ji znala již od dětství, a tak mi její oslovení nečinilo žádné problémy. S rozhovorem okamžitě souhlasila.

Další hledání již nebylo tolik snadné. Z počátku jsem se poptávala po známých a blízkých, a tím se dostala k pár ženám, které rozhovor provést nechtěly. Dále jsem oslovila řadu organizací a center, které se domácímu násilí věnují. Z některých se mi dostalo odpovědi, že vzhledem k citlivosti tématu kontakty na ženy neposkytují, některá nezareagovala vůbec. Nakonec jsem se rozhodla pro cestu vyhledávání na internetu a narazila jsem na ženu, která se o její příběh již jednou veřejně podělila prostřednictvím sociálních sítí. Oslovila jsem ji tedy s mou prosbou, a ta souhlasila. Ačkoliv jsem se snažila hledat dál, další respondentku se mi sehnat nepodařilo.

## 5.4 Tazatelské otázky

Na základě výzkumného problému a výzkumných otázek tohoto šetření, jsem sestavila soubor tazatelských otázek, ze kterých jsem následně vybrala ty, které jsem uznala za nejvhodnější pro rozhovor s respondentkami v souvislosti s tématem mé práce. Vzniklo mi tak 13 základních otázek, které jsem položila každé z žen. Otázky byly sestaveny chronologicky, od začátku vztahu po jeho konec.

### **Tazatelské otázky k výzkumu**

1. Po jaké době se objevili znaky násilí ve vašem vztahu?
2. Jak jste se po těchto prvních konfliktech cítila? Jak jste na ně reagovala?
3. Když se začalo násilí postupně stupňovat, snažila jste tomu nějak zabránit? Snažila jste se mu to vysvětlit?
4. Jak jste se po útocích cítila?
5. Měla jste někdy pocit, že je to vaše chyba?
6. Uvědomovala jste si v tu dobu, že jste obětí domácího násilí?
7. Svěřovala jste se v tu dobu někomu?
8. Máte pocit, že jste během vztahu změnila? Například vaše chování či myšlení?

9. Jak jste se cítila po ukončení vztahu?
10. Máte pocit, že na vás domácí násilí zanechalo nějaký dopad?
11. Vyhledala jste nějakou pomoc?
12. Promítlo domácí násilí do vašeho současného života? Jak vás ovlivnilo?
13. Jak nahlížíte na váš bývalý vztah dnes?

## 5.5 Průběh šetření

Rozhovorům s oběma ženami předcházela vzájemná korespondence, ve které jsme se domluvily na cíli a průběhu rozhovoru. Dbala jsem na to, aby dopředu věděly, co je bude v rozhovoru čekat a ujistila jsem se, že opravdu se sdílením jejich příběhu nemají problém.

K oběma rozhovorům jsem se snažila po celou dobu přistupovat citlivě, z důvodu závažnosti tématu, ale naštěstí obě ženy byly velmi otevřené a nepůsobily, že by jim rozhovor činil větší potíže. Na úplném začátku jsem oběma ženám opět vysvětlila cíl mé práce, a jakým stylem si představuji, že by naše setkání mělo probíhat. Důležité pro mě také bylo, aby ženy souhlasily s nahráváním rozhovoru na moje mobilní zařízení, stejně tak jako s použitím rozhovoru pro mou bakalářskou práci, s čímž obě souhlasily. Žádala jsem také o svolení využití jejich křestních jmen, zveřejnění věku a křestních jmen bývalých partnerů, avšak jinak jsem jim zaručila anonymitu.

S první respondentkou jsem se setkala osobně v jejím bytě, kam mě pozvala a vzhledem k tomu, že jsme se znaly osobně, od začátku panovala příjemná atmosféra. Na začátek jsem poprosila dotazovanou, aby mi převyprávěla její příběh od začátku do konce a během toho jsem se doptávala na skutečnosti, které mi nebyly jasné. Toto mohlo trvat necelou hodinu. Poté jsem přešla k připraveným otázkám, které jsem pokládala tak, jak byly sestaveny. V případech nejasnosti jsem se respondentky opět doptávala otázkami doplňujícími. První žena měla tendenci při odpovídání odbíhat a rozpovídat se o jiném tématu, a tak bylo občas složitější dostat přímou odpověď.

S druhou ženou jsem měla domluvený online videohovor, vzhledem k faktu, že každá žijeme v jiné části republiky, a tak se tato cesta jevila jako nejjednodušší pro nás obě. Z důvodu, že tuto ženu jsem osobně neznala a ani se nejednalo o osobní setkání, jsem snažila se již od začátku nastolit příjemnou atmosféru, což si myslím, že se mi podařilo a nemám pocit, že by se respondentka cítila nekomfortně. Postup jsem zvolila stejný, jako u respondentky první. Bohužel během videohovoru nastaly dvakrát technické komplikace, což lehce narušilo plynulý průběh rozhovoru, avšak na výsledek to neměla ke konci žádný dopad.

Po celou dobu jsem se snažila, aby respondentky měly dostatek času říct vše, co jim připadalo důležité a často jsem je vyzívala k popisu konkrétních situací jako příkladu. Pokud jsem cítila, že by se rozhovor mohl dotknout velmi intimního tématu, ujistila jsem je, že nemusí odpovídat, pokud by jim to bylo nepříjemné. Na závěr jsem oběma ženám poděkovala a vyjádřila jim můj obdiv, že se dokázaly se svou minulostí takto vypořádat.

## 6 KAZUSTIKA 1 - ZUZANA

### PŘÍBĚH – ZUZANA, 67 let

Zuzana se potkala se svým bývalým partnerem Miloslavem v zaměstnání, v době, kdy oba byly v manželském svazku s jinými partnery, a ze kterého měli každý již vlastní děti. Na Zuzanu zapůsobil Miloslav svým charismatem, pozorností a samozřejmě i vzhledem. Velmi rychle si padli do oka a vznikla mezi nimi intenzivní láska, která byla značně oboustranná. Pár měsíců po setkání oba opustili své bývalé partnery a nastěhovali se do společného dom. O 4 roky později se také vzali.

Miloslav zpočátku vztahu Zuzanu zahrnoval láskyplnými slovy, dárky a veškerou pozorností. Po půl roce však přišla první situace, při které Miloslav Zuzanu překvapil svým neobvykle agresivním chováním. Pozdní příchod o pět minut na smlouvenou schůzku Miloslava rozzlobil natolik, že Zuzaně veřejně na ulici „ztropil scénu“. Z pohledu Zuzany se zpoždění o pár minut jevilo jako malicherná věc, a tak ji přístup partnera velmi zarazil, avšak uznala, že chyba mohla být na její straně. V tu dobu však netušila, že manželovo chování bylo ovlivněno alkoholem, jež se převážně stal zdrojem veškerého násilí, které v budoucnu mělo nastat.

Zuzana po necelých 8 let vztahu o Miloslavově problému s alkoholem netušila. Miloslav dokázal najít chvíle, kdy Zuzana nebyla doma a využil je k silnému pití tvrdého alkoholu, jehož výhodou bylo, že z něj nebyl cítit, stejně tak jako na něj neměl žádný dopad, co se týče pozdějších nevolností či bolestí hlavy. A tak si Zuzana po řadu let nedokázala odůvodnit manželovo násilné a agresivní chování, které bylo stále častější. Při těchto agresivních výlevech, které mohly spustit maličkosti jako je např. špatná lžička k jídlu, se kterou nerad jedl, Miloslav zahrnoval Zuzanu nadávkami všeho druhu, při ostřejších situacích házel věcmi nebo je rozbíjel. Zuzana se snažila situacím vyhýbat, avšak Miloslav si vždy našel důvod, jak najít konflikt nový. Vždy zdůrazňoval, že vina je pouze na její straně a na nikom jiném. Také jí zakázal veškerý kontakt jak s jejími, tak i s jeho dětmi a rodiči a dal ji při tom na výběr, buď oni nebo on. A tak si Zuzana zvolila Miloslava.

Po prvním fyzickém konfliktu, kdy se Miloslav v stavu opilosti pokusil manželku napadnout, Zuzana prozřela. Uvědomila si Miloslavův problém s alkoholismem a odhodlala se požádat o rozvod. Miloslav ji však dokázal přemluvit a nasliboval změnu, které Zuzana uvěřila. S Miloslavem zůstala, avšak jak sama tvrdila, po první fyzickém napadení byla její zamilovanost rázem pryč. Během pár let Zuzana podala další žádost o rozvod, avšak nedotáhla ji do konce ze stejných důvodů jako při žádosti první. Co více, byla ji nalezena rakovina, a tak si během psychicky náročného vztahu musela projít ještě psychicky náročnější nemocí. Během léčby manžel své chování dokázal zdánlivě kontrolovat, avšak ne zcela potlačit, dokonce ji dokázal zmanipulovat natolik, že půlku vlastnictví domu, který

doposud patřil pouze ji, přepsala na Miloslava. V tuto dobu byla Zuzana na manželovi závislá převážně finančně, a tak se odchod ze vztahu nejevil jako možnost.

Vetší zlom ve vztahu nastal, kdy Miloslav opět pod vlivem napadl Zuzanu, a ta se ve strachu odhodlala zavolat policii, která si Miloslava odvezla na záchrannou službu. Zuzana se tak požádala o rozvod potřetí. Miloslav dokázal Zuzanu přesvědčit a žádost byla přerušena pod podmínkou odborného léčení se v psychiatrické léčebně s jeho problémem v alkoholismu. Úspěšně abstinující Miloslav se po 3 měsících vrátil a půl roku své chování kontroloval do té doby, než se opět jeden silvestrovský večer napil. Od té doby se vrátilo vše ke starému, Miloslav své agresivní a násilné chování stupňoval a to již i ve stavech, kdy pod vlivem alkoholu nebyl. Ačkoliv neměli společné děti, Miloslav si našel jako záminku citového vydírání společná zvířata, která Zuzana milovala nadevše. Takto po boku svého manžela dokázala žít ještě pár let. Poslední kapkou byl pro Zuzanu moment, kdy si rozhodla vzít svou matraci a přesunula se spát do jiného pokoje než byla společná ložnice. Miloslav na tuto situaci reagoval velmi agresivně a poté, co v opileckém stavu usnul, si Zuzana vzala pouze osobní věci a z domu utekla. Přístřeší ji poskytla kamarádka, žijící nedaleko ve stejné vesnici. Ještě ten večer společně zavolali policii a Zuzana si došla pro dalších pár osobních věcí. O žádost požádala tak počtvrté a konečně úspěšně. Do domu se již nevrátila.

## 7 KAZUSTIKA 2 – MICHAELA

### PŘÍBĚH – MICHAELA, 25 let

Michaely příběh začal v roce 2018, kdy se se svým bývalým partnerem setkala poprvé v jejím rodném městě, kam Alexander přijel na návštěvu za známými. Oba na sebe zapůsobili a vyměnili si kontakty. Po určitou dobu se tedy jejich vztah rozvíjel na dálku přes sociální sítě, což si oba uvědomovali, že není ideální, a tak se po pár měsících a pár krátkých návštěvách rozhodli, že se Michaela přestěhuje přes půlku republiky za Alexanderem. Již v tu dobu si Michaela začala všimnout prvních náznaků zvláštního chování Alexandera, který přes zprávy působil majetnický, chtěl vědět každý její krok a projevoval značnou žárlivost. To však Michaela v tu dobu spíše lichořilo, a tak vše ve víru lásky přehlížela.

V počátcích společného soužití bydleli společně u partnerových prarodičů, kde se prvních pár měsíců dařilo Alexandrovi své chování kontrolovat, avšak to netrvalo dlouho a po 3 měsících se uchýlil k prvnímu fyzickému napadení Michaely, během vzájemné výměny názorů. Ačkoliv se Michaela toto chování nelíbilo, Alexander dokázal situaci uhrát na pouhý žert a Michaela si tak stále nepřipouštěla, že by bylo ve vztahu něco špatně. Další problémy začaly přicházet krátce poté, kdy Alexander postupně stupňoval své agresivní chování během konfliktů, které dokázaly vyvolat i pouhé maličkosti. Z prvotního strkaní se uchýlil k bití a kopání. Michaela se odhodlala svěřit Alexanderovým prarodičům,

kde ačkoliv se jí dostalo ze strany dědečka pochopení a důvěry, žádné problémy to nevyřešilo. Michaela si v tu dobu uvědomovala, že by mohla odejít, avšak stále ke svému partnerovi cítila silné citové pouto, převážně potom, co se jí za své činy omlouval, nosil dárky a sliboval, že to už nebude opakovat.

Po půl roce vztahu se partneři přestěhovali do společného bytu, jehož většinu financovala Michaela ze svých vlastních peněz a, jelikož Alexander prodělal úraz, tak nepracoval a do práce se nevrátil ani později, což trvalo až do konce vztahu. Teprve zde ukázal svoji opravdovou povahu. Hádky a konflikty gradovaly, stejně tak jako násilnické chování. Psychické, fyzické a sexuální násilí bylo na dennodenním pořádku. Michaela byla bita a mlácena několikrát denně, avšak Alexander si dával velký pozor, aby nezasahoval obličej, kde by zranění byla vidět, a tak vždy mířil na části těla, kde se rány mohou skrýt. Alexandera dokázalo vyprovokovat cokoli, ať už pozdní příchod o pár minut, či zapomenutí koupení krabičky cigaret. Po celou dobu měl také přístup k Michaely telefonu, doprovázel ji do práce a z práce, avšak i přesto ji obviňoval z nevěry. Několikrát se snažila partnerovo chování zastavit pod hrozbou ukončení vztahu, avšak na to reagoval ještě hůře, včetně výhrůzek smrti, sebevraždy a nebál se ani vzít do ruky nůž. Michaely lásku k partnerovi vystřídal strach. Co se Michaela dělo ve vztahu si však nechala pro sebe, i když se jednou pokusila svěřit své nejlepší kamarádce, ale nakonec se rozhodla, že bude lepší, když své problémy ve vztahu nebude šířit dál.

Světlých dnů pro Michaelu nebylo mnoho, jednou za čas se Alexander dokázal jeden den přetvářet a naslibovat, že se vše změní, ale druhý už bylo vše při starém. Alexander si do toho začal budovat závislost na alkoholu a hrání automatech, a tak často kradl Michaely peníze nebo ji nutil strávit čas v hernách s ním. Ke konci vztahu se nebál vztáhnout ruku na Michaelu ani na veřejnosti, což se rychle rozneslo po celém městě, a tak se od Alexandra odtáhla i jeho vlastní rodina. Těsně ke konci vztahu si společně pořídili domácího mazlíčka, který se rázem stal předmětem veškerého vydírání. Michaela však mazlíčka sama brala jako určitou formu záchrany, jelikož v tu chvíli už tu nebyla pouze ona, o kterou má strach, ale i její pes. Michaela si už začala uvědomovat, že takhle dál žít nechce a začala si plánovat, jak od partnera odejde.

Poslední den, když se Alexander odebral během noci do herny, Michaela věděla, že už to dál nejde. Svěřila se po telefonu své mamince, co se děje a tak se poté rozhodla, že si tajně sbalí věci a odejde. Alexander se však po chvíli vrátil a Michaelu opět napadl, což po celou dobu slyšela Michaely maminka, která zůstala na telefonu a zavolala policii. Než přijela policie, partner usnul a tak si Michaela mohla vzít základní věci a společně s policií odejít a následně se vydat zpět do svého rodného města. Během cesty se Alexander probral a snažil se nejdříve sliby a poté výhrůzkami smrti, dostat Michaelu zpět, ale ta již byla pevně rozhodnuta vztah ukončit.

## 8 ANALÝZA DAT

Z uvedených kazuistik lze pozorovat mnoho znaků spojené s prožíváním a dopady, typické pro oběti domácího násilí. Na základě dílčích výzkumných otázek jsem uspořádala získaná data z rozhovorů do **5 kategorií**, které jsem podřadila pod dílčí výzkumné otázky, dle jejich předmětu:

1. Reakce na násilí
2. Snaha o zastavení násilí
3. Dopad domácího násilí
4. Posttraumatický růst
5. Reflexe

**Dílčí výzkumná otázka I (DVO I): Jaké bezprostřední dopady mělo domácí násilí dopad na prožitek oběti?**

### **Téma 1: Reakce na násilí**

#### **ZUZANA**

Zuzany reakce na násilí byla zpočátku převážně překvapenost a zmatenost. Nevěděla, jak se má zachovat a jak s partnerovým chováním naložit. Nechtěla si připustit, že by chování mohlo mít hlubší význam, a tak i přemýšlela nad tím, že by mohla být vina na její straně. Partnerovi se často podřídila a vyhověla jeho požadavkům. Po čase však dozrála k uvědomění, že je obětí domácího násilí.

- **Překvapenost:** „*Já to v tu dobu vůbec nepochopila, co to mohlo vyvolat. Ale samozřejmě jsem za to mohla podle něj já. Dneska už vím, že to bylo pod vlivem alkoholu.*“
- **Sebeobviňování a popírání:** „*Říkala jsem si, že jsem ho asi fakt rozčílila prostě, že jsem tam fakt měla čekat.*“
- **Zmatenost:** „*Já to moc dobře nechápala, protože na mě nikdy nikdo neřval a nenadával mi. Takže já jsem s tím neuměla moc pracovat.*“
- **Submisivita:** Zuzana na Miloslavův nátlak přerušila veškerý kontakt s příbuznými, včetně vlastních dětí.
- **Uvědomění:** Zuzana si po čase uvědomila, že se nachází v roli oběti.

#### **MICHAELA**

Michaely reakce na násilí byla typická, jako pro většinu obětí domácího násilí. Zprvu se cítila zmateně, zoufale a nechtěla si připouštět, že se jedná o vážný problém. Chvillemi měla pocit, že není úniku, k partnerovi cítila nenávist. Podřídila se mu a snažila se a veškeré své zájmy a potřeby upozadila. Na první místo umístila partnera a snažila se mu ve všem vyhovět. Po čase si stejně jako

Zuzana, uvědomila, že je obětí domácího násilí a snažila si o této problematice informace.

- **Zmatenost:** „Byla jsem **zaskočená**, spíš jsem **nevěděla, co si mám myslet.... Cítila jsem se spíš zmateně**, než že bych byla smutná. Nevěděla jsem, co od něj mám očekávat.
- **Popírání:** **Vůbec jsem si nepřipouštěla**, že by z toho mohlo vzniknout domácí násilí nebo něco takového. Protože já jsem se s tím nikdy nesetkala, takže jsem nevěděla, co od toho mám čekat, **jestli to opravdu bylo jen tak nebo jestli mu jen ujely nervy**.
- **Zoufalost:** „Byla jsem **úplně na dně**. Nevěděla jsem co mám dělat. Byla jsem **zoufalá a nenáviděla jsem ho v tu chvíli**. Samozřejmě tam padly i myšlenky, že bych mu mohla něco udělat, aby mě už nechal být a tak dále. Pochopitelně to byly jenom **ty zoufalý myšlenky**, aby jsem se zbavila toho, co on mi a on mi vlastně dělal, protože jsem **myslela v tu chvíli, že není cesty úniku**. Myslela jsem si, že v tomhle už asi zůstanu a o to víc mě to bolelo, takže jsem měla takovou **tu bolest, zoufalství a nenávisť** a i vůči sobě, že jsem tohle dopustila.
- **Sebeobviňování:** „**Ze začátku jsem vinila sama sebe**, že to je kvůli mně, že já si za to můžu. Říkala jsem si, že **kdybych tohle neřekla, tak třeba ten konflikt ani nenastane**, že jsem ho já rozčílila, takže **je to vlastně moje vina**“
- **Submisivita:** „Byla jsem, jak by se to nazvalo, „putka“. **Snažila jsem se vyhovět hlavně jemu**, aby on neměl špatný pocit. **Upřednostňovala jsem jenom jeho**, veškerý city směřovali k němu a **odstrkovala jsem i svoji rodinu**. Tak jak mě přetvořil, taková jsem byla.“
- **Uvědomění:** „Jenže postupem času jsem si **začala uvědomovat, že to tak vůbec není, že ten problém má jenom on**. Já byla taková, že **jsem si o tom natajno četla**. Jací jsou ty lidi, co dělají, jak to dělají a vlastně jsem si ho s tím spojila.“

## **Téma 2: Snaha o zastavení násilí**

### **ZUZANA**

Zuzany pokusy o zastavení či předejetí násilí, se objevovaly ve formě obranného mechanismu monitorování. Dále se snažila k partnerovi promlouvat a vysvětlit mu nesmyslnost vzniklých konfliktů. Když už násilí zašlo do extrému, požádala 4x o rozvod, avšak 3x tuto žádost nakonec nedokončila.

- **Monitorování:** „**No to jsem se samozřejmě všechno snažila a hlavně jsem si přesně pamatovala, co mu vadilo a snažila jsem se toho vyvarovat.**“

- **Promlouvání:** „*A když jsem se mu to snažila vysvětlit, tak zase na mě řval, že ať držím hubu, že co mám co vysvětlovat, že jsem tak blbá, že dělám takovýchle věcí, který mu vadí.*
- **Ukončení vztahu:** Zuzana se pokusila 4x opustit vztah pomocí žádosti o rozvod.

## MICHAELA

Michaely snaha o zabránění násilí byla ve velké míře ve formě citové manipulace. Snažila se u partnera probudit pocit, že jeho chování není správné, pokud ji opravdu miluje a že ona mu svými činy ublížit taky nechce. Několikrát partnerovi hrozila, že vztah chce ukončit.

- **Citová manipulace:** „*Snažila jsem se jít hodně přes city, aby mě nechal být, aby mě neubližoval, že já ho přece miluji, tak proč bych mu měla ubližovat, proč bych ho měl podvádět, proč bych měla dělat věci, tak aby jemu vadily. To jsem se snažila citově, aby on pochopil, ale zjistila jsem, že v něm byly city jenom sami k sobě a ne ke mně, takže jemu se tohle vysvětlit prostě nedalo.*“
- **Ukončení vztahu:** Michaela se snažila násilí zabránit pod několikery výhrůžky ukončení vztahu.

**Dílčí výzkumná otázka II (DVO II) :** Jaké dlouhodobé dopady mělo domácí násilí na oběť po ukončení vztahu?

## Téma 3: Dopad domácího násilí

### ZUZANA

Nejvýraznější dopad mělo domácí násilí na Zuzany psychickou stránku. Po ukončení vztahu zažívala úzkostné stavy, měla problém se spánkem a prožité události se jí často vracely. Fyzické dopady se projevily v menší míře, ve formě zvýšeného tlaku.

- **Psychické dopady:** „*Přes den jsem sice byla hrdinka, ale v noci jsem nemohla spát. Po 14 dnech, co jsem utekla, jsem si na to vzpomněla a omdlela jsem. Zjistila jsem, že mám psychické problémy, dělalo se mi mdlo, cítila jsem úzkosti. Snažila jsem si zakázat na to myslet, jenže to si můžete zakázat stokrát, ale v noci se vám to stejně vrací.*“
- **Fyzické dopady:** „*Ano, šla jsem ke své praktické doktorce, které jsem vše vylíčila. Začala jsem mít totiž problémy s tlakem, takže ta mi nasadila prášky i na to.*“

## MICHAELA

Domácí násilí Michaelu ovlivnilo i do budoucna. Vypozorovala, že reaguje citlivě na určité podněty jako jsou např. prudké pohyby, či zvýšení hlasu. Rozhodla se

také navštívit lékaře. V oblasti vztahů pro ní naštěstí domácí násilí nemělo do budoucna nijak zvlášť závažný dopad.

- **Psychické dopady:** „*Například když někdo na mě zvýší hlas, tak se mi to nelíbí, evokuje to ve mně pocit, který jsem zažívala dříve. Nebo když někdo více máchne rukou než by měl a v tu chvíli to neočekávám, tak se ve mně probudí pocit, že se mi to vrátí a začnu mít strach... „Navštívila jsem pouze praktického lékaře, který mi nasadil medikamenty.“*
- **Vztahy:** „*Navazování vztahů nebo navrácení do společnosti mi nedělalo problém, i když samozřejmě na úplném začátku jsem byla opatrnější, ale neuzavřela jsem se do sebe.*

#### **Téma 4: Posttraumatický růst:**

##### **ZUZANA**

Zuzany ukončení vztahu odpovídá znakům typickým pro posttraumatický růst. Začala si mnohem více vážit svého života a svobody, kterou získala. Začala si vážit více maličkostí a radovat se ze života. Vztahy s dětmi si narovnala, kapitolu domácího násilí ve svém životě uzavřela a posunula se dál.

- **Ocenění života:** „*Jsem strašně vděčná za každý den. Umím se hodně radovat a jsem vděčná za vše.*“
- **Vztahy:** „*Vztahy s dětmi se narovnaly a to období zla je za mnou.*“

##### **MICHAELA**

Michaela má pocit, že jí období domácího násilí dokázalo pozitivně ovlivnit její osobnost. Cítí se být silnější a odolnější a je pyšná, že se nakonec dokázala vzepřít.

- **Posílení osobnosti:** „*...určitě mě to posílilo a jsem „silnější člověk“, než jsem byla dřív a utvrdilo mě to v tom, že dokážu nemožné.*“

#### **Téma 5: Reflexe**

##### **ZUZANA**

Na svůj vztah kouká Zuzana dnes s nadhledem. Uvědomuje si, že kdyby vztah ukončila dříve, vše by bylo jinak a mohla tak předejít mnoha situacím, jako např. odříznutí svých dětí. Avšak zároveň ví, že byla v tu dobu zmanipulována svým partnerem, a tak nebyla dostatečně silná vztah ukončit.

- **Prozření:** „*Dnes vím, že jsem se měla sebrat a utéct. Hlavně jsem neměla vůbec dopustit to, že dám přednost jemu před dětma, i když byly již dospělí.*“

## MICHAELA

Svůj vztah dnes již považuje jako minulost. Uvědomuje si, že ji toto období spoustu vzalo, ale dokázala si z toho vzít mnohé ponaučení a vypořádat se sama s následky.

- „Samozřejmě mi to **hodně** vzalo, ale myslím si, že **mi to mělo i něco dát.**“
- „Mám pocit, že jsem s tím **vypořádala poměrně sama slušně**“

## 9 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ

Tyto ilustrativní kazuistiky sloužily k zodpovězení výzkumných otázek, které byly položeny na úvodu výzkumného šetření. Ačkoliv se každý případ od sebe liší (obě respondentky pocházejí z jiného prostředí a mají mezi sebou velký věkový rozdíl), dopady domácího násilí, které vyplynuly z rozhovoru s oběma oběťmi, se vzájemně prolínají a vykazují obdobné znaky. Zároveň poznatky, které byly zjištěny v tomto šetření, se shodují s poznatky získané v teoretické části o dopadech a prožívání traumatizujícího zážitku, jako je domácí násilí.

**Hlavní výzkumná otázka (HVO):** Jaké dopady mělo domácí násilí na oběti?

Dle analýzy provedených rozhovorů, jsem došla k závěrům, že domácí násilí mělo jak bezprostřední, tak dlouhodobý dopad na prožitek obou obětí.

**Dílčí výzkumná otázka I (DVO I):** Jaké bezprostřední dopady mělo domácí násilí dopad na prožitek oběti?

K zodpovězení první dílčí otázky, jsem došla k výsledkům, že typickými bezprostředními reakcemi obou obětí na násilí, byl zpočátku zpravidla šok, zmatenost, strach a zoufalost. Po delší době, co násilí trvalo, se objevila i nenávist či nechuť vůči partnerovi. Častým znaky, byly také odmítání existence násilí a následné sebeobviňování. Obě ženy měly po určitou dobu za to, že násilí vyprovokávají ony samy. Oběti se také pokusily násilí zastavit, nejdříve pomocí slov, kdy se snažili partnerům vysvětlit absurditu násilí, a později pomocí výhrůžky odchodu ze vztahu, avšak všechny tyto pokusy nebyly většinou úspěšné.

Pro ochranu své osobní identity využívali oběti řadu ego-obranných mechanismů jako jsou např. popírání (ženy si nechtěly násilné chování partnera připustit), monitorování (snaha o nalezení určitých spouštěčů násilí z důvodu jeho předcházení) či racionalizace (rozumové odůvodňování si násilných konfliktů). Uvědomění, že se ženy se opravdu nachází v roli oběti se dostavilo zpravidla po čase setrvávání ve vztahu, avšak dlouho dobu nebyly natolik odvážné vztah ukončit.

**Dílčí výzkumná otázka II (DVO II):** Jaké dlouhodobé dopady mělo domácí násilí na oběť po ukončení vztahu?

Druhá dílčí otázka se týkala dopadu domácího násilí po ukončení vztahu. Výsledky šetření potvrdily, že domácí násilí má silné dopady převážně na psychickou stránku obětí. U obětí se dopady projevily ve formě úzkostí, únavy, nespavosti či strachu. Oběti jsou citlivé na jakékoliv podněty, které by mohly připomínat násilí a často se jim zážitky vrací v podobě flashbacků, a to převážně v noci. Dlouhodobé fyzické dopady se u obětí objevily jen v malé míře (Zuzana se potýká dnes s problémy s tlakem).

Při navazování nových vztahů byli oběti zpočátku více obezřetné. Pozitivní stránku však hraje posttraumatický růst, kdy obě ženy dokázaly obrátit traumatickou událost částečně ve svůj prospěch. Silnější osobnost, radost ze života, vážení si maličkostí, to vše zahrnoval jejich posttraumatický růst. Oběti si uložili prožití domácího násilí do minulosti a v současné době ho dokázali reflektivně zhodnotit. Uvědomují si, že to, co prožili jim přineslo těžké chvíle, avšak zároveň dokážou hledat i pozitiva. Ženy nakonec připustily, že měly vztah opustit hned poté, co se objevily první znaky násilí.

Je nutno dodat, že ačkoliv si obě respondentky prošly velmi traumatizující situací, dokázaly se s jejími dopady nakonec vypořádat bez více závažných následků. Ačkoliv vykazovaly určité znaky posttraumatické poruchy, ani u jedné ženy se neprojevovala v plném měřítku, a ani jedna žena nenavštívila po ukončení vztahu terapeuta. Jak Zuzana, tak Michaela, se považují za silné ženy, a tak jejich pozdější vyrovnávání s dopady domácího násilí, si ponechaly převážně ve svých rukách. Dnes obě ženy žijí spokojený život a ačkoliv je jejich prožitek domácího násilí nejspíše bude v mysli provázet po celý život, dokázaly se obě posunout v životě dál a zaměřily se na budoucnost.

### **Reflexe autora**

Výběr metody polostrukturovaného rozhovoru byl pro mě od začátku jasnou volbou. Oběma rozhovorům, předcházelo mé seznámení s problematikou dopadů traumatizující události na oběť. To probíhalo v podobě studování odborné literatury, pročítání zpravodajských článků a zhlédnutí rozhovorů či dokumentů s reálnými oběťmi domácího násilí. Zhlédnutí jiných rozhovorů mi dopomohlo k představě, jakým stylem bych měla své rozhovory vést.

Rozhovor s oběma ženami proběhl bez značných problémů. Navzdory citlivému tématu, bylo mou snahou od začátku vytvořit důvěrnou a příjemnou atmosféru. S žen jsem necítila známky nervozity, naopak byly obě velmi otevřené, z čehož jsem posoudila, že jsou s jejich zážitkem již vyrovnané, a tak jsem nenabyla dojmu, že bych jim rozhovorem činila jakékoliv potíže.

Rozhovor se Zuzanou považuji za méně úspěšnější než s Michaelou. Roli zde hrálo dle mého fakt, že se osobně známe z dřívější doby, a tak se naše konverzace místy nedržela tématu a uchylovala se do více osobní roviny, čímž jsem se odklonila od profesionality rozhovoru. To se projevilo také v odpovědích, které jsem od Zuzany získala, jelikož po následném poslechu jsem si uvědomila, že mnoho z nich se nevztahovalo přímo k tazatelské otázce a já jsem

v okamžiku nedokázala konverzaci svést opět k hlavnímu tématu. Jednalo se o můj první rozhovor, a tak mám pocit, že i vlastní nezkušenost s vedením rozhovorů, mohla z části ovlivnit získaná data. To považuji jako svou chybu, které bych se ráda do budoucnosti vyvarovala. Druhý rozhovor byl dle mého z mé strany veden již s větší jistotou, což se projevilo v získaných datech.

Pro provedení analýzy získaných dat jsem si nejdříve oba příběhy žen sepsala pro uvedení do kontextu a poté jsem v přepsaných rozhovorech vyhledala shodné znaky, jak již s poznatky získanými z teoretické části, tak mezi ženami samými. Vyhledání těchto znaků se jevílo po většinu času jako snadné, avšak místy jsem narazila na problém při analýze rozhovoru se Zuzanou, z důvodů zmiňovaných v předešlém odstavci.

Oba rozhovory mi dokázaly opět rozšířit obzory v problematice obětí domácího násilí a utvrdily mě v tom, že oběti, které se dokázali ze vztahu vymanit, si zaslouží velký obdiv. Myslím si, že obě ženy mohou sloužit jako inspirace ostatním obětem domácího násilí.

## ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou psychologie oběti, jejíž cílem bylo vytvořit soubor relativních poznatků o sociálních a psychologických aspektech psychologie oběti, zaměřeného na proces prožívání a vyrovnávání se s viktimizací ve spojitosti s domácím násilím. Na základě výstupů získaných z výzkumného šetření v mé praktické části, jsem dokázala vytvořit přehled informací o dopadech domácího násilí na bezprostřední a dlouhodobý prožitek oběti během a po ukončení násilného vztahu, čímž považuji cíl za splněný.

Pro rekapitulaci se práce v teoretické části zabývá představením psychologie oběti a souvisejícím pojmům, společně s viktimologickým hlediskem. Dále pak viktimizací jako psychosociální krizí, kde je popsáno trauma, jeho následky, vyrovnání a fáze. Poslední část je věnována fenoménu domácího násilí a jeho dynamice prožívání, společně s dopady na oběť. Praktická část je pak zasvěcena výzkumnému šetření, které se týká dopadů domácího násilí na prožitek oběti. Je nutno dodat, že představení psychologie oběti v souvislosti s fenoménem domácího násilí je velmi široké téma, a tak tato práce pokrývá pouze základy obou těchto témat.

Psychologie oběti je problematika v současné době stále rozvíjející, jenž si pozornost vydobyla až v posledních letech. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla praktickou část věnovat právě psychologii oběti ve spojitosti s domácím násilím, o které se zajímám již delší dobu. Výsledky šetření potvrdily, že prožívání oběti domácího násilí je velmi náročné na lidskou psychiku. Oběti nebojují pouze s agresorem, ale také samy se sebou. Čelit násilí ze strany nejbližší osoby dokáže člověku způsobit ránu, se kterou se není v okamžiku schopný vyrovnat. Dokáže vyvolat řadu emocí, které doposud v takové míře ani necítili a ztrácí kontrolu i nad sebou samými. Chování a myšlení obětí se mění, a postupně se tak odkloňují od svých původních hodnot. Zásah do lidské integrity je natolik silný, že oběť se s násilím nedokáže vypořádat, jak by chtěla, a to vše může mít závažné dopady i do budoucna, po ukončení vztahu. Vyrovnávání s traumatem bývá totiž často těžší než samotné jeho prožití a nese s sebou řadu faktorů, které si okolí oběti nemusí uvědomovat. Je důležité nést na paměti, že žádná oběť nechce být obětí a žádná oběť domácího násilí nevstupuje do násilného vztahu dobrovolně.

Ráda bych, aby tato práce byla přínosem v oblasti psychologie oběti a domácího násilí především pro laiky, jakým jsem já sama. Otevření debaty o této problematice by mohlo pomoci zvýšit informovanost o prožitcích obětí a předcházet tak vytváření si předsudků, stereotypizaci, společně s větším pochopením a citlivějším zacházením s oběťmi. Právě správné zacházení s oběťmi, obzvláště blízkým okolím a médií, by mohlo napomoci snadnějšímu vyrovnávání se obětí s traumatem a prožití tak zbytek života v zaslouženém klidu.

Doufám, že jsem prostřednictvím této práce dokázala úspěšně představit problematiku psychologie oběti ve spojitosti s domácím násilím a přispět tak k větší informovanosti společnosti ohledně jeho dopadů.

## SEZNAM LITERATURY

- VELIKOVSKÁ Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada publishing, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8.
- KLIMPL, Petr. *Psychická krize a intervence v lékařské ordinaci*. Praha: Granada publishing, 1998. ISBN 80-7169-324-3.
- SVATOŠ, Roman: *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN: 978-80-7380-389-6.
- HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-262-0873-0.
- PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2959-6.
- VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-1704-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.
- ČÍRTKOVÁ Ludmila. *Policejní psychologie – 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Vykladatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-581-4.
- ŠEVČÍK Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- ČÍRTKOVÁ Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vykladatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.
- PASZ Jiří, Adéla PLECHATÁ. *Normální šílenství: Rozhovory o duševním zdraví, léčbě a přístupu k lidem s psychickým onemocněním*. Brno: Host – vykladatelství, 2020. ISBN 978-80-275-0389-6.
- POLÁK, Petr a kolektiv. *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násillia*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-237-7
- MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, Dana, POKORNÁ, Marie, TOUFAROVÁ, . *Partnerské násilí. 1. vydání*. Praha: Linde, 2008, str. 159. ISBN 978-80-86131-76-4.
- TOPINKA, Daniel. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu. Základní fakta a výsledky*. Ostrava: SocioFactor s.r.o., 2016. ISBN 978-80-906615-0-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Muži jako oběti domácího násilí*. Právo a rodina. 2010, roč. 12. č. 7, s. 12. ISSN 1210-4817.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

Zákon č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů* v posledním znění

Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním* v posledním znění

Občanské sdružení ROSA – *centrum pro týrané a osamělé ženy: Vliv domácího násilí na zdraví žen - obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině*. [online]. [cit. 31. 1. 2011]. Dostupné z: [https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2014/05/2010\\_STATS.pdf](https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2014/05/2010_STATS.pdf)

Stručně – zdravě.cz. *Posttraumatický růst vs. Závažná situace*. [online]. Dostupné z: <https://www.strucne-zdrave.cz/vztahy/posttraumaticky-rust/>

PEŠKA Ivan. Jak můžeme pomoci lidem v psychické krizi. [online]. Psychiatrická klinika FN Brno, 2004. Dostupné z: <https://www.internimedicina.cz/pdfs/int/2004/03/08.pdf>

Policie.cz: *Pomoc obětem TČ – Zvlášť zranitelné oběti* [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

Sage Publication.com: *Introduction to Victimology* [online]. Dostupné z: [https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/83354\\_book\\_item\\_83354.pdf](https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/83354_book_item_83354.pdf)

Dejme ženám šanci: Projekt: 595 – Stop násilí pro zdravotnictví [online]. Dostupné z: <http://stopnasili.cz/wp-content/uploads/2016/03/03-Ob%C4%9B%C5%A5-a-dynamika-n%C3%A1siln%C3%A9ho-vztahu.pdf>

Australian government.com: *What is violence against women?* [online]. Dostupné z: <https://plan4womenssafety.dss.gov.au/resources/what-is-violence-against-women/>

Právní prosto.cz: *Co je a co není trestným činem týraní osoby žijící ve společném obydlí v souvislostech domácího násilí* [online]. [cit. 22. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/co-je-a-co-neni-trestnym-cinem-tyrani-osoby-zijici-ve-spolecnem-obydli-v-souvislostech-domaciho-nasili>

KARÁSKOVÁ, Ivana. Idnes.cz. *Zlomené srdce bolí stejně jako zlomená noha, říká expertka na domácí násilí*. [online] [cit. 31. 3. 2019]. Dostupné z: [https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326\\_114324\\_domaci\\_evam](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam)

National Coalition Against Domestic Violence.com: *Narional statistics* [online]. Dostupné z: <https://ncadv.org/STATISTICS>

Domáci násilí.cz: *Varovné signály* [online]. Dostupné z:  
<https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/varovne-signaly/>

Brainline.com: *All about brain injury and PTSD* [online]. [cit. 22. 2. 2018]  
Dostupné z: <https://www.brainline.org/article/dsm-5-criteria-ptsd>

Unicef.cz: České děti: Jak jsme na tom? [online]. [cit.8.11..2018]. Dostupné z:  
<https://www.unicef.cz/ceske-deti-jak-jsme-na-tom/>

Persefona.cz: Děti, jsou svědci domácího násilí, jsou také jeho oběťmi. [online].  
[cit.1.12.2000]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/deti-svedci-domaciho-nasili-jsou-take-jeho-obetmi-2020>

## PŘÍLOHY

### Příloha č.1: Rozhovor - Zuzana

#### 1) Po jaké době se objevili znaky násilí ve vašem vztahu?

*No to bylo asi tak po půl roce, možná třičtvrtě roce, potom co začal ten vztah. Já to v tu dobu vůbec nepochopila, co to mohlo vyvolat. Ale samozřejmě jsem za to mohla podle něj já. Dneska už vím, že to bylo pod vlivem alkoholu. První situace vznikla na Mikuláše. Chtěli jsme jet do Prahy se projít a on předtím stěhoval něco s nějakým kolegou z práce a prostě se u toho nalil. No a měli jsme sraz pod koněm na Václaváku a já jsem tam přišla o pět minut později a on mi tam udělal neskutečnost scénu, že jsem tam měla čekat. Začal na mě volat ty krávo jedna a takový. Takže z procházky nebylo nic, já jsem prostě se otočila a když na mě takhle začala řvát, říkala jsem si to nemám zapotřebí poslouchat a odjela jsem prostě domů. No a on přijel v noci a vytáhl mě z postele a začal na mě řvát, ať si uvědomím, že za to můžu já, že jsem tam měla na něj čekat, jako i kdyby měl přijet až za hodinu třeba, tak prostě že jsem tam měla na tom místě čekat. Já jsem to vůbec nemohla pochopit, protože on chodil věčně pozdě, že jo. Jenže on se pak z toho vyspal, a dělal jakoby se nic nestalo. Tak to bylo vlastně poprvé.*

#### 2) Jak jste se po těchto prvních konfliktech cítila? Jak jste na ně reagovala?

*Já to moc dobře nechápala, protože na mě nikdy nikdo neřval a nenadával mi. Takže já jsem s tím neuměla moc pracovat. Říkala jsem si, že jsem ho asi fakt rozčílila prostě, že jsem tam fakt měla čekat.*

#### 3) Když se začalo násilí postupně stupňovat, snažila jste tomu nějak zabránit? Snažila jste se mu to vysvětlit?

*No to jsem se samozřejmě všechno snažila a hlavně jsem si přesně pamatovala, co mu vadilo a snažila jsem se toho vyvarovat. Jenže když jsem se vyvarovala něčemu, co mu vadilo včera, tak on si zase našel něco, co mu vadilo dnes. Takže já jsem už pak nevěděla, co mám vlastně udělat, aby mu to nevadilo, protože mu vadilo vše. On ráno vstal a už byl prostě naštvanej, nepříčetnej, vzteklej a mlátil se vším. Prostě podle toho jestli měl absták nebo jestli chlastal, ale já nevím vůbec, protože jsem to v tu dobu vůbec nevěděla. On hlavně neustále zdůrazňoval, že za to můžu vždycky já. A když jsem se mu to snažila vysvětlit, tak zase na mě řval, že ať držím hubu, že co mám co vysvětlovat, že jsem tak blbá, že dělám takovýhle věci, který mu vadí. No a když jsem teda byla zticha a odešla jsem třeba z místnosti, tak zase za mnou šel a řval na mě, jako co se s ním nebavím, že mu to přece musím vysvětlit. Prostě to bylo takhle dokola.*

#### 4) Jak jste se po útocích cítila?

*No byla jsem úplně vyřízená.*

**5) Měla jste někdy pocit, že je to vaše chyba?**

*Ano. Měla jsem tendenci si to samozřejmě furt rozebírat v hlavě a říkat si, že asi málo v něčem pravdu má. Jenže pak jsem si říkala, že přece nemůžou takové malichernosti jako jestli např. dám takovou lžici nebo makovou, tenhle hrnek nebo jiný hrnek, vadit. Já si pak dávala i pozor abych mu dala tu lžici, kterou řekl, že chce, jenže pak jsem zjistila za týden, že on si vezme sám přesně tu lžici, kterou nechtěl jo. Vše to byly jen záminky, aby mohl vypustil páru, aby ten vztek na někom vylil.*

**6) Uvědomovala jste si v tu dobu, že jste obětí domácího násilí?**

*Moc ne. Já jsem si pořád říkala, že přece nejsem taková trubka, že to přece není možný. Ale fakt je, že ta bezbřehá láska byla pryč. To přece nejde mít někoho tak moc rád, když je takhle zlej.*

**7) Svěřovala jste se v tu dobu někomu?**

*Jo to jo a to on kdyby věděl, tak to by bylo nejhorší, co bych mohla udělat. On prostě tvrdil, co je doma, to je doma. Mám spoustu kamarádu, kterým jsem říkala, že ten vztah není taková sranda. Ale například lidi v práci mi to moc nevěřili, protože on v práci nedával najevo žádný emoce.*

**8) Máte pocit, že jste během vztahu změnila? Vaše chování, myšlení?**

*No nad tím jsem hodně uvažovala a myslím si si, že kdyby se mi to stalo jako mladé holce, tak by mě úplně zničil. Protože já si myslím, že jsem docela silný člověk. Měla jsem krásné dětství, první manželství sice nebylo nic moc, ale nebylo tam žádné násilí ani žádná taková zla, takže si myslím, že jsem to ustála jenom díky tomu, že jsem měla pořád za sebou hezký život.*

**9) Jak jste se cítila po ukončení vztahu?**

*Cítila jsem úplně neuvěřitelný pocit svobody, za který jsem byla strašně vděčná. I když jsem neměla kde bydlet a přespávala jsem u dcery na gauči a pak u syna v ateliéru, byla jsem šťastná.*

**10) Máte pocit, že na vás domácí násilí zanechalo nějaký dopad?**

*Určitě. Přes den jsem sice byla hrdinka, ale v noci jsem nemohla spát. Po 14 dnech, co jsem utekla, jsem si na to vzpomněla a omdlela jsem. Zjistila jsem, že mám psychické problémy, dělalo se mi mdlo, cítila jsem úzkosti. Snažila jsem si zakázat na to myslet, jenže to si můžete zakázat stokrát, ale v noci se vám to stejně vrací.*

**11) Vyhledala jste nějakou pomoc?**

*Ano, šla jsem ke své praktické doktorce, které jsem vše vylíčila. Začala jsem mít totiž problémy s tlakem, takže ta mi nasadila prášky i na to.*

## **12) Promítlo domácí násilí do vašeho současného života? Jak vás ovlivnilo?**

*Určitě. Hlavně teď už vím, že svoboda a sebeúcta nadevše. Kupodivu nemám pocit, že bych ztratila ve vztahu sama sebe, ale jen protože jsem byla už zralá ženská. Kdybych ve 20 letech narazila na takovýho partnera, tak si myslím, že bych byla úplná troska. Je pravda, že do té doby než jsem poznala bývalého partnera, tak jsem měla krásný vztah se svými dětmi. Ale to bylo jako když najednou ustříhne, on cíleně dělal vše pro to, abych je nevidala. Sám mi to řekl, buďto já nebo oni. No a já blbec si vybrala tohle. Jsem strašně vděčná za každý den. Umím se hodně radovat a jsem vděčná za vše. Vztahy s dětmi se narovnaly a to období zla je za mnou. Samozřejmě se mi to někdy vrátí, především v noci, to se mi zdají i sny.*

## **13) Jak nahlížíte na váš bývalý vztah dnes?**

*Dnes vím, že jsem se měla sebrat a utéct. Hlavně jsem neměla vůbec dopustit to, že dám přednost jemu před dětma, i když byly již dospělí.*

## **Příloha č.2: Rozhovor - Michaela**

### **1) Po jaké době se objevili znaky násilí ve vašem vztahu?**

*Po dvou měsících. První znaky psychické manipulace jsem cítila ještě než jsem se tam nastěhovala. První fyzické násilí pak přišlo po dvou měsících, kdy mi dal facku při hádce, když jsme si vyměňovali názory a kdy asi neunesl, že si stojím za svým a nepovolím.*

### **2) Jak jste se po těchto prvních konfliktech cítila? Jak jste na ně reagovala?**

*Byla jsem zaskočená, spíš jsem nevěděla, co si mám myslet. Vůbec jsem si nepřipouštěla, že by z toho mohlo vzniknout domácí násilí nebo něco takového. Protože já jsem se s tím nikdy nesetkala, takže jsem nevěděla, co od toho mám čekat, jestli to opravdu bylo jen tak nebo jestli mu jen ujely nervy. Cítila jsem se spíš zmateně, než že bych byla smutná. Nevěděla jsem, co od něj mám očekávat.*

### **3) Když se začalo násilí postupně stupňovat, snažila jste tomu nějak zabránit? Snažila jste se mu to vysvětlit?**

*Určitě. Snažila jsem se jít hodně přes city, aby mě nechal být, aby mě neublížoval, že já ho přece miluji, tak proč bych mu měla ublížovat, proč bych ho měl podvádět, proč bych měla dělat věci, tak aby jemu vadily. To jsem se snažila citově, aby on pochopil, ale zjistila jsem, že v něm byly city jenom sami k sobě a ne ke mně, takže jemu se tohle vysvětlit prostě nedalo.*

#### **4) Jak jste se po útocích cítila?**

*Byla jsem úplně na dně. Nevěděla jsem co mám dělat. Byla jsem zoufalá a nenáviděla jsem ho v tu chvíli. Samozřejmě tam padly i myšlenky, že bych mu mohla něco udělat, aby mě už nechal být a tak dále. Pochopitelně to byly jenom ty zoufalý myšlenky, aby jsem se zbavila toho, co on mi a on mi vlastně dělal, protože jsem myslela v tu chvíli, že není cesty úniku. Myslela jsem si, že v tomhle už asi zůstanu a o to víc mě to bolelo, takže jsem měla takovou tu bolest, zoufalství a nenávist a i vůči sobě, že jsem tohle dopustila.*

#### **5) Měla jste někdy pocit, že je to vaše chyba?**

*Ze začátku ano. Ze začátku jsem vinila sama sebe, že to je kvůli mně, že já si za to můžu. Říkala jsem si, že kdybych tohle neřekla, tak třeba ten konflikt ani nenastane, že jsem ho já rozčílila, takže je to vlastně moje vina. Jenže postupem času jsem si začala uvědomovat, že to tak vůbec není, že ten problém má jenom on. Já byla taková, že jsem si o tom natajno četla. Jací jsou ty lidi, co dělají, jak to dělají a vlastně jsem si ho s tím spojila. Takže já měla otevřený možnosti k tomu, abych pochopila, co se vlastně doopravdy děje. Tím pádem jsem postupem času zjišťovala, že to moje chyba není, že to je jeho problém a to jsem mu dávala i silně dávala najevo.*

#### **6) Uvědomovala jste si v tu dobu, že jste obětí domácího násilí?**

*Ano, poté časem jsem si to uvědomila.*

#### **7) Svěřovala jste se v tu dobu někomu?**

*Svěřila jsem se ze začátku svoji nejlepší kamarádce, která vlastně ani nevěděla v tu chvíli, jak má jednat, jak mi má pomoci, ale pak jsem jí napsala, ať to vůbec neřeší, protože to bylo ze začátku, kdy jsem samozřejmě jsem převážně chybu hledala v sobě. Ale potom už od nějaké určité doby, jsem se to snažila řešit jenom sama se sebou a nebo s jeho blízkými, kteří by mi rádi pomohli, kdybych jim řekla úplně celou pravdu. I jeho rodina mě přemlouvala, aby jsem odešla, ale já jsem byla úplně zaslepená. Takže řešila, ale nikdy nikde nijak hloubkově.*

#### **8) Máte pocit, že jste během vztahu změnila? Vaše chování, myšlení?**

*Určitě. Byla jsem, jak by se to nazvalo, „puťka“. Snažila jsem se vyhovět hlavně jemu, aby on neměl špatný pocit. Upřednostňovala jsem jenom jeho, veškerý city směřovali k němu a odstrkovala jsem i svoji rodinu. Tak jak mě přetvořil, taková jsem byla.*

#### **9) Jak jste se cítila po ukončení vztahu?**

*To byly hrozně smíšené pocity. Byla jsem na sebe chvíli pyšná, chvíli smutná, pak jsem byla na sebe naštvaná, že jsem ho tam nechala. Ve mně se tloukly*

*všechny emoce dohromady, jestli jsem udělala dobře nebo ne. A nevěděla jsem, jestli už to je opravdu definitivní. Takže jsem se cítila tak zmateně.*

**10) Máte pocit, že na vás domácí násilí zanechalo nějaký dopad?**

*Určitě psychické, například když někdo na mě zvýší hlas, tak se mi to nelíbí, evokuje to ve mně pocit, který jsem zažívala dříve. Nebo když někdo více máchne rukou než by měl a v tu chvíli to neočekávám, tak se ve mně probudí pocit, že se mi to vrátí a začnu mít strach.*

**11) Vyhledala jste nějakou pomoc?**

*Navštívila jsem pouze praktického lékaře, který mi nasadil medikamenty.*

**12) Promítlo domácí násilí do vašeho současného života? Jak vás ovlivnilo?**

*To si myslím, že v mém případě není problém. Mám pocit, že jsem s tím vypořádala poměrně sama slušně. Naštěstí jsem byla vždy taková, že jsem si s těžkými situacemi uměla poradit spíše kladně, než záporně. Takže navazování vztahů nebo navracení do společnosti mi nedělalo problém, i když samozřejmě na úplném začátku jsem byla opatrnější, ale neuzavřela jsem se do sebe.*

**13) Jak nahlížíte na váš bývalý vztah dnes?**

*Já si myslím, že mi to mělo něco dát. Samozřejmě mi to hodně vzalo, ale určitě mě to posililo a jsem „silnější člověk“, než jsem byla dřív a utvrdilo mě to v tom, že dokážu nemožné. Dokázala jsem se poprat i s následky, takže nenahlížím na to tak, že by mi to zničilo život.*